

Student z niepełnosprawnościami
oraz ze specjalnymi potrzebami
jako podmiot kształcenia
w Akademii Pedagogiki Specjalnej
im. Marii Grzegorzewskiej

Poradnik dla nauczycieli akademickich

Warszawa, 2022 rok

Spis treści

WSTĘP.....	3
Student ze szczególnymi potrzebami w uczelni - wskazówki ogólne	6
Student z niepełnosprawnością słuchową	10
Student z zaburzeniami porozumiewania się	16
Student z niepełnosprawnością wzroku	20
Student z niepełnosprawnością ruchową	24
Student z zaburzeniami ze spektrum autyzmu (ASD).....	27
Student z zaburzeniami psychicznymi.....	32
Wskazówki dla osób prowadzących zajęcia dydaktyczne	32
Student ze specyficznymi trudnościami w uczeniu się.....	36
Podstawowe zasady dotyczące przygotowywania dostępnych materiałów cyfrowych.....	43
Studenci ze szczególnymi potrzebami edukacyjnymi	48
- o studiowaniu w APS.....	48

WSTĘP

Akademia Pedagogiki Specjalnej im. Marii Grzegorzewskiej ma szczególne zasługi w obszarze działań na rzecz osób wymagających specjalnego wsparcia. Stuletnia tradycja Uczelni wypełniona jest działaniami służącymi realizacji sformułowanego przez założycielkę, a obecnie patronkę APS, hasła „Nie ma kaleki, jest człowiek”. Hasło to stanowi syntezę uporczywej i bezkompromisowej walki Marii Grzegorzewskiej o pełne prawo do kształcenia, do pracy i do szacunku dla osób z niepełnosprawnościami, którą podjęła i prowadziła wiele lat. Pomimo tego, że dzisiaj używamy innych terminów oraz inaczej stylizujemy nasze powinności, to przywołana sentencja ciągle wpisana jest w misję tej najstarszej w Polsce uczelni pedagogicznej, niemającej swego odpowiednika w Europie, a zapewne także w świecie. Wyznacza nam też szczególną rolę w obszarze tworzenia rozwiązań konceptualnych.

Przez długi czas termin „pedagogika specjalna” posiadał jednoznaczne konotacje. Najpowszechniejsze i najsilniej ugruntowane odczytanie pedagogiki specjalnej sprowadza ją do realizacji funkcji kompensacyjno-naprawczej. W tym zakresie mieści się dążenie do łagodzenia cierpienia drugiego człowieka, dążenie do eliminowania, a co najmniej łagodzenia skutków obciążeń dziedzicznych, usprawnianie zaburzonych funkcji organicznych i psychicznych, szeroko rozumiane usuwanie i wyrównywanie braków. Z tej perspektywy widziane zadania pedagogiki specjalnej jawią się jako tworzenie programów działań rewalidacyjnych, pozwalających upośledzone funkcje jednostki maksymalnie przybliżyć do normy. Mówiąc lapidarnie, w tej optyce pedagogika specjalna koncentruje się wokół działań umożliwiających osobom z niepełnosprawnościami funkcjonowanie analogiczne do tego, jak funkcjonują osoby w pełni sprawne (potocznie nazywane normalnymi).

Rodzi się tutaj jednak pewna trudność związana z tym, że pojęcie „normy” jest nieostre, a przy tym zmienne w czasie. Można zatem zasadnie formułować pytania o to, co to znaczy „poziom normalny”? „jakie wskaźniki go charakteryzują?”, ale także pytanie ważniejsze: kto ma prawo – przede wszystkim moralne – decydować o tym, co jest normalne, a co takie nie jest?

Trudność odpowiedzi na postawione pytania nie jest jednak zasadniczym powodem opozycji wobec zarysowanego widzenia funkcji pedagogiki specjalnej. Człowiek potrafi takie normy mniej lub bardziej precyzyjnie ustalać, odwołując się np. do tego, co powszechnie uznawane bywa za normę, tego, co typowe dla danej grupy lub społeczności. Główny powód niezgody na ograniczenie zadań pedagogiki specjalnej do działań kompensacyjno-

naprawczych wynika z tego, że skazuje ono podmioty tej pedagogiki, a więc ludzi ze specjalnymi potrzebami, na dożgonne bycie „nienormalnymi (innymi)”. Dziecku głuchemu nie jesteśmy bowiem na ogół w stanie przywrócić słuchu (choć postępy medycyny tworzą perspektywy obiecujące), nawet najlepsza proteza nie zastąpi sprawnej kończyny, a czterdziestopunktowego ilorazu inteligencji nie udaje się, jak dotąd, podnieść do dziewięćdziesięciu czy stu dwudziestu, a więc do poziomu tzw. normalnego. Zatem niewidomi pozostają niewidomymi, pozbawieni kończyn pozostają niepełnosprawnymi ruchowo, a osoby z niepełnosprawnością intelektualną wciąż są niepełnosprawni intelektualnie. Stąd już tylko krok do pesymizmu pedagogicznego i niewiary w możliwość rzeczywistej pomocy osobom z niepełnosprawnościami. Dodajmy, że praktyka funkcjonowania wielu ośrodków specjalnych zdaje się tę niewiarę potwierdzać.

Oczywiście jest jeszcze ideologia, która stara się ten pesymizm ubrać w szczytne hasła humanitarne, głoszące, iż każda jednostka ma prawo do uznania jej człowieczeństwa, że w każdym niepełnosprawnym należy dostrzegać OSOBEĘ godną szacunku i uprawnioną do rozwoju i opieki tym więcej, im bardziej jest bezradna i uzależniona od otoczenia. Wypełniając te hasła treścią, opiekujemy się niesprawnymi, pomagamy niewydolnym, współczujemy pokrzywdzonym przez los. Być może czynimy to bardziej ze względu na podniesienie własnego samopoczucia niż ze względu na rzeczywiste potrzeby osób z niepełnosprawnościami.

Tymczasem spójrzmy przez chwilę na rzeczywistość. Przykładem niech będą rezultaty zmagania sportowych, zwłaszcza tych, które przebiegają w ramach paraolimpiad. Oto pozbawiony przedramion biegacz, a więc człowiek „niepełnosprawny”, pokonuje dystans 100 metrów w czasie 11.5 sekundy. Inny sportowiec też „niepełnosprawny”, bo bez kończyn dolnych, dźwiga ciężar o wadze 200 kg. Takie przykłady można mnożyć. Sprawność tych ludzi znacznie przewyższa sprawność osób powszechnie uznawanych za w pełni sprawne. Powstaje tutaj doniosłe pytanie. Czy gdyby proces usprawniania, jak mówimy rewalidacji, prowadzić zgodnie ze strategią wyrównywania do normy, takie wyniki byłyby możliwe? Odpowiedź będzie jednoznaczna. Przytoczone wcześniej i podobne im przykłady pokazują, że funkcję pedagogiki specjalnej można i należy odczytywać także z innej perspektywy, pozwalającej dostrzec inne oblicze tej pedagogiki. Zasadnicze rysy tego oblicza można przedstawić, sięgając do trzech wektorów. Są to: odkrywanie szans, rozwijanie potencjalności oraz przekraczanie możliwości. Zauważmy, że przy takim podejściu przestajemy odwoływać się do podstawowej poprzednio kategorii normy czy też tzw. normy. Potrzeba korzystania z

tej kategorii zacięra się, nie jest ona niezbędna. Zauważmy dalej – i to jest konstatacja kluczowa - że takie widzenie funkcji pedagogiki specjalnej odkrywa jej rzeczywisty przedmiot. Przedmiotem tym są bowiem możliwości człowieka i ich rozwój.

Taka właśnie perspektywa przyświecała autorom opracowanego raportu. Został on przygotowany w ramach realizacji jednego z zadań wyróżnionych w projekcie *W nowe 100-lecie APS nowe do100sowania*. Zadanie to przewiduje powołanie Rady ds. Dostępności, której rolą będzie tworzenie i ewaluacja procedur, aktów prawnych, regulaminów, jak i weryfikacja wdrażania opracowanych procedur na uczelni. Jednym z celów działalności Rady jest opracowywanie rozwiązań wspierających proces studiowania studentów z niepełnosprawnościami oraz organizowanie doradztwa w tym zakresie. Taką funkcję przypisujemy przygotowanemu poradnikowi skierowanemu do nauczycieli akademickich oraz innych osób uczestniczących w organizowaniu i realizowaniu procesu kształcenia studentów.

Student ze szczególnymi potrzebami w uczelni - wskazówki ogólne

Akademia Pedagogiki Specjalnej wspiera studentów z niepełnosprawnościami od wielu lat. Formalnie wsparcie zostało umocowane w 2004 roku, kiedy zostało powołane pierwsze Biuro ds. Osób Niepełnosprawnych i Karier Zawodowych. Obecnie po przekształceniach studenci są wspierani w procesie kształcenia przez Pełnomocnika Rektora ds. Osób z niepełnosprawnościami. Niezależnie od standardowych form pomocy wypracowanych przez lata działalności, każdy student ze szczególnymi potrzebami znajdzie wsparcie również w sprawach nietypowych. Do biura po wskazówki czy pomoc w rozwiązaniu problemów zgłaszać się mogą również wykładowcy pracujący ze studentami ze szczególnymi potrzebami. Wszelkie podejmowane działania nakierowane są na zapewnienie dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami we wszystkich obszarach: architektonicznym, cyfrowym oraz komunikacyjno-informacyjnym.

Wszelkie wsparcie oferowane studentom z niepełnosprawnościami lub ze szczególnymi potrzebami ma na celu wyrównanie szans edukacyjnych. Jednocześnie oferowana pomoc nie może prowadzić do zmniejszenia wymagań dydaktycznych. Pomoc realizowana jest na wniosek zainteresowanej osoby.

Rodzaje wsparcia oferowane studentom ze szczególnymi potrzebami

- **nagrywanie wykładów** (studenci mogą uzyskać zgodę na nagrywanie wykładów na dyktafon)
- **stypendia**, stypendia specjalne dla osób niepełnosprawnych przyznawane dla studentów posiadających ważne orzeczenie o stopniu niepełnosprawności (więcej informacji w regulaminie pomocy materialnej dla studentów)
- **materiały w wersjach cyfrowych**, Studenci mogą uzyskiwać materiały prezentowane na zajęciach w wersjach cyfrowych, np. prezentacje PowerPoint, pliki word, wykresy, tabele. Wielu studentów nie jest w stanie skorzystać z materiałów prezentowanych na zajęciach np. wyświetlanych na ekranie. Dopiero dodatkowa analiza na własnym komputerze lub za pomocą innych urządzeń umożliwi zapoznanie się z

prezentowanymi materiałami. Udostępniane materiały powinny być przygotowane zgodnie z zasadami dostępności.

- **wydłużony czas egzaminów i zaliczeń.** (w uzasadnionych przypadkach studentowi przydzielany jest dodatkowy czas na zaliczenie lub egzamin. Studentowi przysługuje czas wydłużony do 50%.
- **egzamin w innym terminie, indywidualnie, w innej formie czy innym miejscu, wyznaczenie stałego miejsca w sali**

W niektórych przypadkach niepełnosprawność lub szczególne potrzeby wymagają zastosowanie dodatkowej formy wsparcia podczas egzaminów, zaliczeń czy prezentacji. Zmiana formy z pisemnej na ustną lub odwrotnie, zastosowanie urządzeń wspomagających (np. komputer do pisania) lub np. przeprowadzenie prezentacji indywidualnie a nie przed całą grupą pozwoli na rzetelne sprawdzenie umiejętności studenta w dostosowanych do jego potrzeb warunkach.

- **wypożyczalnia sprzętu** – uczelnia dysponuje wypożyczalnią sprzętu specjalistycznego. Studenci mogą korzystać z takich sprzętów jak: laptopy, dyktafony, czytniki e-book, lupy elektroniczne, urządzenia lektorskie i tp. Sprzęty są wypożyczane bezpłatnie i są objęte ubezpieczeniem.)
- **transport** (dla studentów poruszających się na wózkach lub mających inne problemy z poruszaniem się na terenie Warszawy uczelnia finansuje transport z domu/akademika na uczelnię)
- **Tłumacze PJM** (Polskiego Języka Migowego). Uczelnia od wielu lat współpracuje z profesjonalnymi tłumaczami języka migowego. Studenci z wadą słuchu uzyskują pomoc na wykładach i ćwiczeniach oraz w kontaktach na uczelni. Jeżeli podczas kontaktu studenta tłumacz nie jest obecny, można skorzystać z usługi tłumacz online. Wystarczy kliknąć w link tłumacza na głównej stronie APS i połączyć się z tłumaczem, który w czasie rzeczywistym będzie tłumaczył rozmowę. Do poprawnego działania jest komputer z głośnikami i kamerą. Można połączyć się też za pomocą smartfona. Forma tłumaczeń online przeznaczona jest do tłumaczeń krótkich spraw, natomiast wszelkie zajęcia dydaktyczne czy egzaminy tłumaczone są przez naszych sprawdzonych tłumaczy

- **porady psychologiczne.** (Na uczelni funkcjonuje Akademicka Poradnia Psychologiczna – APP). Studenci anonimowo mogą zgłaszać się z różnymi problemami. Poradnia zapewnia interwencję kryzysową. Jeżeli podejrzewamy ze student ma jakiś problem, warto skierować go na konsultację w poradni.
- **asystenci wspierający.** Asystenci transportowo-wspierający pomagają studentom z niepełnosprawnościami zarówno w poruszaniu się po obiektach uczelni, ale również w nauce, w bibliotece, w kontaktach z wykładowcami czy biurem spraw studenckich.
- **asystenci naukowo – metodyczni.** Rolę asystentów naukowo-metodycznych pełnią wykładowcy, którzy pomagają studentom z niepełnosprawnościami poprzez prowadzenie dodatkowych indywidualnych zajęć konsultacyjnych.
- **dostosowywanie materiałów dydaktycznych.** Studenci z niepełnosprawnościami mogą otrzymywać materiały z zajęć w wersjach cyfrowych. Mogą również uzyskiwać bezpłatny dostęp do bibliotek cyfrowych. Obecnie APS współpracuje z IBUK Libra Light, oraz z biblioteką ABC UW. Istnieje też możliwość przygotowania niedostępnych materiałów w dostępnej formie. wystarczy zgłosić się bon@aps.edu.pl
- **zwiększona absencja, indywidualna organizacja studiów** W uzasadnionych przypadkach (np. pobyt w szpitalu, zmiana leczenia, pogorszenie stanu chorobowego itp.) istnieje możliwość zwiększenie absencji studenta na zajęciach w określonym terminie. Nieobecności i zaległości należy uzupełnić po indywidualnym ustaleniu z wykładowcą.

Potwierdzenie uprawnień

(Jeżeli nie ma pewności, że studentowi przysługuje prawo do korzystania z konkretnych form wsparcia, jego uprawnienia można potwierdzić w biurze pełnomocnika lub poprosić studenta o przedstawienie stosownego zaświadczenia wystawionego przez pełnomocnika lub dyrektora studiów

Ewakuacja osób z niepełnosprawnościami

Podczas ewakuacji należy postępować zgodnie z aktualnym planem ewakuacji obowiązującym w uczelni. Do ewakuacji osób z trudnościami w poruszaniu się lub osób nieprzytomnych należy używać krzeseł ewakuacyjnych znajdujących się w budynkach uczelni.

Sytuacje zagrożenia

W sytuacjach zagrożenia życia lub zdrowia, które mogą wystąpić podczas prowadzonych zajęć należy udzielić pierwszej pomocy i w razie konieczności wezwać pomoc lekarską. W przypadku wystąpienia zdarzeń lub zachowań osób ogólnie uznawanych za niestandardowe lub niebezpieczne, które mogą prowadzić do sytuacji zagrożenia życia lub zdrowia należy powiadomić odpowiednie służby (policja, pogotowie ratunkowe, straż) oraz władze uczelni.

Dodatkowe informacje

Z Informacjami o rodzajach oferowanego wsparcia na uczelni można zapoznać się na stronie internetowej uczelni, osobiście w biurze pełnomocnika pok. 1052, telefonicznie 225893641 lub mailowo wpolak@aps.edu.pl, bon@aps.edu.pl,

Student z niepełnosprawnością słuchową

Wprowadzenie:

Osoby z niepełnosprawnością słuchową stanowią zróżnicowaną grupę m.in. ze względu na możliwości odbioru dźwięków otoczenia (w tym dźwięków mowy), ze względu na poziom rozumienia i rozwoju mowy dźwiękowej oraz ze względu na znajomość języka narodowego. Język polski, dla wielu osób z niepełnosprawnością słuchową, jest językiem obcym, gdyż wychowując się w rodzinach niesłyszących, komunikujących się w języku migowym, języka narodowego zaczynają uczyć się dopiero w przedszkolu lub w szkole.

Kazimiera Krakowiak (2013) dokonała klasyfikacji osób z wadą słuchu biorąc pod uwagę zarówno ich możliwości słuchowe, jak i rozwój kompetencji językowych:

Osoby funkcjonalnie słyszące – które niezależnie od stopnia uszkodzenia słuchu rozpoznają mowę z użyciem aparatów słuchowych na drodze naturalnej, są to:

Osoby z nieznacznym obniżeniem sprawności słyszenia – nie mają one wad wymowy, mogą rozmawiać przez telefon, mają zachowany słuch fonematyczny.

Osoby z lekkim obniżeniem sprawności słyszenia – mogą mieć problem z rozumieniem mowy w hałasie, mają prawidłowo rozwinięty język foniczny, u niektórych mogą występować wady wymowy.

Osoby niedosłyszące – niezależnie od stopnia uszkodzenia wykorzystują słuch jako wiodący w odbieraniu mowy, choć mogą nie rozumieć wszystkich fonemów. Ich mowa rozwija się w sposób spontaniczny, choć z opóźnieniem, konieczna jest im pomoc logopedyczna.

Osoby słabo słyszące – ich mowa nie rozwija się spontanicznie, pomimo stosowanych protez słuchowych, korzystają głównie z percepcji wzrokowej, słuch pełni drugorzędną rolę w poznawaniu.

Osoby niesłyszące – zmysł słuchu nie jest wykorzystywany w aktach komunikacyjnych, konieczne jest wprowadzenie języka migowego.

Niezależnie od powyższej różnorodności osoby z wadą słuchu są autonomiczne, gdyż są w stanie zdobywać wiedzę, rozwijać swoje zdolności i zainteresowania, co sprzyja ich aktywizacji

zawodowej i uczestniczeniu w życiu społecznym, a także (coraz częściej) podejmować naukę na studiach wyższych.

Najpoważniejszymi trudnościami studentów z niepełnosprawnością słuchową są problemy związane z porozumiewaniem się ze słyszącymi przy pomocy mowy werbalnej; ograniczona znajomość języka polskiego na poziomie akademickim, która może powodować błędne przyswajanie treści. Student niesłyszący, korzystając głównie z zapisu graficznego i odczytując mowę z ust, ma tendencję do mechanicznego, pamięciowego uczenia się, bez zrozumienia treści. Formułując odpowiedzi na pytania odtwarza z pamięci wyuczone fragmenty tekstu pisanego, często nieadekwatnie i błędnie.

Wskazówki dla osób prowadzących zajęcia:

Niepełnosprawność słuchowa nie uniemożliwia studentowi zdobywania wiedzy w pełnym zakresie, dlatego należy przed nim stawiać takie same wymagania zaliczeniowe jak w stosunku do studentów słyszących. Wiąże się to z uznaniem ich kwalifikacji, których potwierdzeniem jest uzyskany dyplom.

- Biorąc pod uwagę specjalne potrzeby edukacyjne studentów z wadą słuchu, należy wybrać najodpowiedniejszą dla nich metodę porozumiewania się, sposób zdobywania wiedzy, sposób zaliczania treści przedmiotowych oraz tryb zdawania egzaminów końcowych. Do metod tych należą: pisanie i czytanie w języku polskim, język polski realizowany w postaci mowy artykułowanej, oraz polski język migowy (PJM). Każdy student z wadą słuchu powinien znać język polski, choć nie zawsze będzie on realizowany w postaci mowy dźwiękowej. Często studenci nie mówią, korzystają z pomocy tłumacza polskiego języka migowego, ale powinni poprawnie pisać i czytać w języku narodowym, co pozwala im na samodzielne zdobywanie i pogłębianie wiedzy.

Pracując ze studentem z wadą słuchu:

- Warto rozważyć, w porozumieniu ze studentem, przygotowania dla niego konspektu zajęć, wraz z podaniem wykazu literatury (ze wskazaniem stron), który jest dedykowany poruszonym na zajęciach treściom. Ułatwi to studentowi powtórzenie treści w domu i pomoże w przygotowaniu się do zaliczenia przedmiotu. Na kolejnych zajęciach przy pomocy tzw. „wejściówki” można sprawdzić poziom przyswojenia treści,

a na spotkaniu indywidualnym np. podczas dyżuru poświęcić czas na ewentualne korygowanie błędów.

- Zaleca się umożliwienie studentowi z wadą słuchu podejście do zaliczeń i egzaminów w formie pisemnej, czyli w formie bardziej dostępnej ze względu na posiadaną wadę słuchu.

Osoby niedosłyszące w kontaktach bezpośrednich korzystają z odbioru słuchowego mowy, a także wspierają się odczytywaniem mowy z ust. Rozpoznając potrzeby studenta w zakresie porozumiewania się w taki sposób należy pamiętać o kilku podstawowych zasadach ułatwiających rozumienie komunikatu na drodze słuchowej i wzrokowej.

- Na zajęciach, czy podczas indywidualnych konsultacji ze studentem z wadą słuchu, należy mówić wyraźnie, lekko zwalniając tempo wypowiedzi, ale nie podnosząc znacząco natężenia głosu, nie krzyczeć i nie przesadzać z nadmierną artykulacją, gdyż uniemożliwi to studentowi zrozumienie komunikatu. Sposób mówienia ma być naturalny, wyraźny i nieco głośniejszy.
- Aparat słuchowy, z którego korzysta student z niepełnosprawnością słuchową jest swoistym wzmacniaczem, zatem gdy mówimy naturalnie, osoba korzystająca z protezy słuchowej, słyszy mowę na odpowiednim dla siebie poziomie.
- Niewłaściwym zachowaniem jest podnoszenie głosu, gdy korzystamy z mikrofonu, np. w dużej auli wykładowej. Podwójne wzmocnienie dźwięków mowy, które odbiera student z wadą słuchu powoduje ból uszu, ból głowy, znużenie i zmęczenie.
- Należy również pamiętać, by twarz osoby mówiącej była zawsze dobrze oświetlona i widoczna. Zatem w czasie mówienia nie należy zasłaniać ust dłonią, nie należy chodzić po sali, odwracać się do tablicy, czy często zmieniać pozycję (siedząca-stojąca). Kontakt utrudniają również zbyt duże, w jaskrawych kolorach, absorbujące uwagę wzrokową dodatki (apaszki, kolczyki, opaski), czy zbyt długi zarost u mężczyzn, który zakrywa wargi i uniemożliwia prawidłowe odczytywanie mowy z ust. Dbając o prawidłowe oświetlenie twarzy, wykładowca powinien stać przodem do źródła światła, a więc przodem do okna, czy do światła sztucznego.
- Przed rozpoczęciem rozmowy/wykładu warto upewnić się, że osoba z wadą słuchu nawiązuje z nami kontakt wzrokowy. Jeśli nie patrzy na nas należy pomachać do niej

dłonią, delikatnie dotknąć ramienia, czy ewentualnie kilkakrotnie zamrunąć oświetleniem sali, by zasygnalizować gotowość do rozpoczęcia kontaktu werbalnego.

- Należy pamiętać o częstym podchwytywaniu kontaktu wzrokowego ze studentem z wadą słuchu, czym zachęcamy go do dalszego skupiania uwagi.
- Jeśli student nie porozumiewa się przy pomocy mowy werbalnej, a korzysta z pomocy tłumacza PJM należy pamiętać o jego roli. Tłumacz nie jest opiekunem, czy asystentem studenta niesłyszącego, ale pomaga mu w lepszym rozumieniu przekazywanych treści. Zwracając się do tłumacza nieświadomie ignorujemy osobę z wadą słuchu, a to ona jest podmiotem w tej relacji. Zatem rozmawiając, czy mówiąc do studenta mówmy bezpośrednio do niego, do niego kierujemy komunikaty, informacje, pytania. Tłumacz przekaże komunikat, a my okażemy szacunek osobie niesłyszącej.
- Zwracając się do studenta z uszkodzonym słuchem starajmy się budować proste zdania. Unikajmy zdań złożonych. Komunikat powinien być zrozumiały, konkretny i rzeczowy. Mówiąc, należy podkreślać swoją wypowiedź naturalną gestykulacją, mimiką, czy pantomimiką. Jeśli wypowiedź nie zostanie zrozumiana należy ją powtórzyć, szukając innych, prostszych słów. W ostateczności można poprosić studenta, by przy pomocy pisma wyraził swoją myśl.

Inne wskazówki:

Studenci słabosłyszący w Akademii Pedagogiki Specjalnej są wyposażeni w aparaturę wspomagającą słyszenie. Są to systemy składające się z nadajnika mowy i odbiornika współpracującego z protezą słuchową studenta.

- Jeśli student zwróci się z prośbą do wykładowcy o wykorzystanie podczas zajęć powyższej aparatury należy przypiąć nadajnik w wygodny sposób do paska lub do ubrania. Mikrofon nadajnika należy umieścić jak najbliżej ust przypinając go do ubrania. Głos osoby mówiącej zostanie przekazany bezpośrednio do odbiornika, z którego korzysta student. Mowa, którą przekazujemy treści podczas zajęć powinna pozostać naturalna. Dzięki temu student odbiera ją wyraźnie i w ten sposób dajemy mu szansę na bardziej aktywny udział w zajęciach. Korzystając ze słuchu będzie mógł,

podobnie jak jego słyszący koledzy, samodzielnie sporządzać notatki i równocześnie odbierać komunikaty od wykładowcy i kolegów z grupy, a także brać udział w dyskusji.

Rekomendujemy:

Wereszka K.: *Studenci z wadą słuchu w uczelniach wyższych na przykładzie APS*, w: Tradycja, teraźniejszość i perspektywy w polskiej surdopedagogice/ Bieńkowska K., Wereszka K. (red.) 2014, Wyd. Szkoła Wyższa im. Bogdana Jańskiego, ISBN 978-83-87897-81-9

Krakowiak Kazimiera (2013). *Dar języka. Podręcznik metodyki wychowania językowego dzieci i młodzieży z uszkodzeniami narządu słuchu*. Lublin, Wydawnictwo KUL

Bieńkowska K. Wereszka K (2013).: *Studenci z wadą słuchu w Akademii Pedagogiki Specjalnej – wybrane zagadnienia*, w: *Student z niepełnosprawnością w szkole wyższej/ Tylewska – Nowak Beata, Dykcik Władysław, Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu, IBSN 978-83-232-2513-3*

K. Krakowiak (2012). *Typologia uszkodzeń słuchu i osób nimi dotkniętych*, [w:] *Logopedia. Teoria zaburzeń mowy*, red. S. Grabias, M. Kurkowski, Lublin, s. 215–248.

U. Eckert (1997). *Pedagogika niesłyszących i niedosłyszających – surdopedagogika*, [w:] *Pedagogika specjalna*, red. W. Dykcik, Poznań, s. 150–158.

https://bip.brpo.gov.pl/sites/default/files/Osoby_Gluche_w_Polsce_2020_Wyzwania_i_Rekomendacje.pdf

<https://bip.brpo.gov.pl/sites/default/files/Edukacja%20gluchych.pdf>

https://www.mp.pl/pacjent/pierwsza_pomoc/show.html?id=222722 ? pogotowia ? karta komunikacji

https://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:F_tDNBA2Fm0J:https://www.ore.edu.pl/wp-content/plugins/download-attachments/includes/download.php%3Fid%3D24459+&cd=4&hl=pl&ct=clnk&gl=pl&client=safari

<https://www.youtube.com/watch?v=GpsF9E3kCs0>

<https://www.youtube.com/watch?v=9-8GFDHVcAI>

Student z zaburzeniami porozumiewania się

Wprowadzenie:

Zaburzenia mowy to nieprawidłowości, które powodują kłopoty z prawidłowym wystawianiem się lub/i wymawianiem poszczególnych głosek. Problemy te dotyczą także wady mowy oraz używania niewłaściwych słów. Mogą one mieć związek z prozodiami mowy, np. płynnością mowy, tonem głosu oraz fonacją. Zaburzenia mowy u nadawcy komunikatu powodują utrudnione rozumienie przekazu werbalnego przez odbiorcę.

Zaburzenia mowy mogą występować na skutek udaru mózgu lub wylewu, które mogą powodować w konsekwencji uszkodzenie lewej półkuli mózgu, a tym samym "pola mowy". Ponadto mogą one wynikać z fizycznego uszkodzenia narządu artykulacyjnego (dysfonia, afonia, alalia, dyslalia), problemów o podłożu psychicznym; nieprawidłowości w układzie nerwowym (dizartria, anartria, afazja), a także innych chorób neuropsychiatrycznych, którym współtowarzyszy, np. autyzm, schizofrenia. Zaburzenia mowy mogą mieć podłoże genetyczne lub występować na skutek nabytych zaburzeń w wyniku czynnika chorobotwórczego.

Zaburzenia mowy mogą polegać na trudnościach w wystawianiu się, wadach wymowy, używaniu niewłaściwie dobranych słów lub czyniących mowę niezrozumiałą dla otoczenia.

Wśród zaburzeń mowy wyróżniamy:

dyslalię – dotyczy aspektu artykulacyjnego, polega na nieprawidłowej realizacji głoski lub wielu głosek (mowa bełkotliwa), wynikająca z wad ukształtowania lub uszkodzenia organów takich jak: język, podniebienie czy wargi.

alalię - to dolegliwość związana z zaburzeniami mowy na podłożu uszkodzenia struktur korowych mózgu, do których doszło jeszcze przed nauką mowy. Osoby z alalią porozumiewają się z otoczeniem za pomocą gestów. Alalia może przekształcić się z czasem w dyslalię.

dysfonię - potocznie nazywana chrypką.

afonię - to utrata głosu, która może wynikać z zaburzeń w funkcjonowaniu krtani, ale może mieć także podłoże nerwicowe. Fałdy głosowe mogą zostać zniekształcone przez choroby zapalne, czy raka krtani, natomiast u niektórych osób całkowita lub częściowa afonia jest dosyć częstym symptomem nerwicy lękowej

afazję - to utrata zdolności do rozumienia języka, mówienia oraz pisania i czytania u osób, które do tej pory nie miały takich problemów. Dolegliwość ta nie wynika z uszkodzenia mózgu

lecz ma bezpośredni związek z funkcjami językowymi. Zatem niedoczulica mięśni artykulacyjnych (języka, podniebienia czy ust) nie ma znaczenia.

anartrię - jest to zaburzenie mowy, który charakteryzuje się brakiem umiejętności tworzenia dźwięków. Dzieje się tak z powodu uszkodzenia mięśni języka, warg czy krtani i nerwów: twarzowych, błędnych, czaszkowych i podjęzykowych.

dyzartrię - to łagodniejsza odmiana anartrii i wynika z dysfunkcji aparatu artykulacyjnego (języka, podniebienia, gardła, krtani).

parafazję - cechuje się zachowaniem umiejętności płynnego mówienia i jednoczesnym przekręcaniem wyrazów lub używaniem nieprawidłowych słów. Dolegliwość ta pojawia się na skutek uszkodzenia kory mózgowej, która odpowiada za mowę (ośrodek Wernickego), np. w chorobie Alzheimera oraz z powodu uszkodzenia obszaru kory mózgowej położonego peryferycznie od niego.

Osoby z zaburzeniami mowy mogą mieć problemy w zakresie tworzenia wypowiedzi ustnych i pisemnych, a także problemy z rozumieniem przekazywanych im komunikatów.

Wskazówki dla osób prowadzących zajęcia:

- Podczas bezpośrednich kontaktów ze studentami, którzy mają trudności z wymową lub prawidłowym porozumiewaniem się przy pomocy mowy werbalnej należy uzbroić się w cierpliwość, a także poświęcić im więcej czasu i uwagi.
- Chcąc zachęcić do rozmowy, staraj się stworzyć przyjazną atmosferę spotkania, zapewnij o swojej gotowości do dialogu i utrzymuj ze studentem kontakt wzrokowy.
- Zachęcaj studenta z problemami w mowie i w zakresie komunikowania się do dalszego formułowania wypowiedzi – bez poprawiania go, bez przerywania jego wypowiedzi i wyręczania go. Nie okazuj zniecierpliwienia. W przyjaznej atmosferze student chętniej będzie podejmował dalszy dialog.
- Pomagaj tylko w razie koniecznej potrzeby, na przykład, podpowiadając trudne słowo, ale nie więcej niż jedno, starając się robić to jak najrzadziej, by nie zniechęcić studenta do podejmowania aktywności w zakresie porozumiewania się. Nie wypowiadaj się za studenta.
- W razie niezrozumienia tego, co student powiedział, spokojnie poproś go o powtórzenie niezrozumiałego fragmentu wypowiedzi. W szczególnie trudnej

sytuacji możesz zadać studentowi pytanie wymagające krótkiej odpowiedzi, bądź jedynie ruchu głową wyrażającego potwierdzenie lub zaprzeczenie.

- Osoby mające problemy z wymową oraz z zaburzeniami komunikacji mogą uczestniczyć w zajęciach ćwiczeniowych i laboratoryjnych, podczas których studenci udzielają odpowiedzi ustnych. W takiej sytuacji należy zwrócić uwagę na:
 - Stworzenie studentowi z zaburzeniami mowy możliwie komfortowych warunków wypowiedzi, przede wszystkim zapewnić ciszę i wyeliminować stresujące okoliczności.
 - W razie potrzeby należy rozważyć, w porozumieniu ze studentem, indywidualny, dostępny sposób zaliczenia przez studenta określonej partii materiału.
 - Nie zwalniaj studenta z niesprawnością mowy z wygłaszania referatów i prezentacji. Zachęcaj go do publicznego wystąpienia, lecz równocześnie pozwól na przygotowanie prezentacji multimedialnej wzbogaconej o krótkie komentarze. Szczegółowe informacje mogą być umieszczone na slajdach. W przypadku pierwszej prelekcji studenta na uczelni może on wygłosić referat przed mniejszym audytorium, w obecności kilku kolegów z roku. Ma to na celu stopniowe pokonywanie barier przez studenta i zachęcenie do wygłaszania kolejnych prezentacji już przed całą grupą.
 - Zaliczenia i egzaminy osób z problemami wymowy i porozumiewania się powinny być przeprowadzane w takiej samej formie jak dla innych studentów. Tylko w wyjątkowych sytuacjach, kiedy komunikacja ustna jest bardzo utrudniona, należy stosować formę pisemną.
 - Do osób z niesprawnością narządu mowy należy podchodzić w sposób naturalny, bez lęku. Obawy i zahamowania mogą sparaliżować zarówno wykładowcę, jak i studenta.
 - Studenci z zaburzeniami mowy oraz z zaburzeniami komunikowania się decydując się na studia wyższe powinni być świadomi, że stawiane są przed nimi takie same wymagania, jak przed innymi studentami, ponieważ zamierzają oni zdobyć wyższe wykształcenie, a ich kompetencje będą poświadczone uzyskanym przez nich dyplomem.

Rekomendujemy:

Balejko A. (2017). Wady mowy i wymowy. Wyd. Logopedyczne, Białystok

<https://biblioteka.womczest.edu.pl/new/wp-content/uploads/2020/08/Logopedia-zaburzenia-mowy-2020-DK-zes.pdf>

<http://ptnzs.org.pl/audiofonologia/AUDIOFONOLOGIA TOM X 1997/art1.pdf>

<https://www.youtube.com/watch?v=7ZZVLIH53hQ>

<https://www.youtube.com/watch?v=SC2dDjrAdsQ>

Student z niepełnosprawnością wzroku

Wprowadzenie

Osoby z niepełnosprawnością wzroku stanowią bardzo zróżnicowaną grupę pod względem możliwości wzrokowych, a w konsekwencji indywidualnych potrzeb i ich realizacji w różnych obszarach życia. Biorąc pod uwagę kryterium okulistyczne tj ostrość wzroku i pole widzenia za osobę niewidomą uważa się osobę, która całkowicie nie widzi (ostrość wzroku 0.00, brak poczucia światła), albo osobę z głęboką słabowzrocznością, kiedy ostrość wzroku przy maksymalnej korekcji okularowej nie przekracza 0.05 pełnej ostrości wzroku, albo osoby z ograniczonym polem widzenia nie większym niż 20 stopni, niezależnie od ostrości wzroku. (pole widzenia osoby widzącej zawarte jest w przedziale 160 stopni w pionie i 180stopni w poziomie).

Jeszcze bardziej pod względem możliwości wzrokowych zróżnicowana jest grupa osób słabowidzących. Biorąc pod uwagę kryteria medyczne ostrość wzroku osoby słabowidzącej mieści się w przedziale od 0,05 do 0,3 pełnej ostrości przy maksymalnej korekcji okularowej albo pole widzenia jest ograniczone do 30 stopni. Ze względu na czas wystąpienia niesprawności wzroku wyodrębnia się osoby z niesprawnością wzroku od urodzenia i osoby ociemniałe, które utraciły wzrok po 5 roku życia.

Analiza możliwości wzrokowych wg kryteriów medycznych jest jednym ze sposobów klasyfikacji osób z dysfunkcją wzroku i jest głównie wykorzystywana w orzecznictwie. Natomiast w aspekcie rehabilitacyjnym niezwykle istotne jest kryterium funkcjonalne, gdyż to na ile dana osoba widzi jest odczuciem subiektywnym i zależnym od wielu czynników. Na funkcjonowanie wzrokowe (tj. na wykorzystanie wzroku w wykonywaniu różnych czynności) poza ostrością wzroku i polem widzenia znaczący wpływ mają czynniki zewnętrzne (światło, kontrast, odległość,) oraz dyspozycje indywidualne danej osoby (w tym między innymi cechy psychiczne i fizyczne oraz integracja sensoryczna....). Czynniki te należy również uwzględnić przy organizacji i realizacji procesu edukacji osób z niepełnosprawnością wzroku.

Dysfunkcja wzroku może powodować w różnym stopniu i zakresie szereg następstw funkcjonalnych, w tym między innymi:

- Niemożność odbierania wrażeń wzrokowych,
- Ograniczenia orientacji w przestrzeni i poruszania się
- Ograniczenie możliwości uczestnictwa w życiu społecznym i zawodowym
- Ograniczenie samodzielności w różnych innych sferach życia
- Ograniczenie możliwości rozwijania zainteresowań

Wskazówki dla osób prowadzących zajęcia dydaktyczne

1. Przede wszystkim zwracając się do studenta z niepełnosprawnością wzroku należy zwracać się personalnie (wymówić jego imię, nazwisko). W rozmowie nie należy używać gestykulacji bez wyjaśnień słownych. Nie należy obawiać się słów „popatrz”, „zobacz”, „widzisz” itp. Są one taką samą częścią słownika osób niewidomych jak i osób widzących
2. Przed udzieleniem wsparcia w realizacji procesu dydaktycznego należy dyskretnie zapytać o rodzaj i zakres niepełnosprawności wzrokowej oraz przekazać informacje o możliwości i rodzajach uzyskania pomocy (dostosowanie materiałów, nagrywanie, wybór miejsca w sali, wybór formy zaliczenia ...itp.).
3. Skutki niepełnosprawności wzroku występują w różnym nasileniu i zakresie. Tak więc każdy student doświadczający tej niepełnosprawności powinien być traktowany indywidualnie
4. Nauczyciel powinien wyraźnie odczytywać wszystko, co zapisuje na tablicy oraz to co znajduje się w prezentacji multimedialnej (wskazane jest udostępnianie prezentacji lub innych materiałów dydaktycznych studentom niewidomym i słabowidzącym).
5. Prezentowane przez nauczyciela przedmioty, modele powinny być przez osobę niewidomą lub słabowidzącą dokładnie poznane przy użyciu dotyku lub innych zmysłów.
6. Osoby z niepełnosprawnością wzroku potrzebują zazwyczaj więcej czasu na obserwacje jakiegoś obiektu
7. Nauczyciel powinien pozwolić i zachęcać studenta do używania pomocy optycznych lub różnego rodzaju środków dydaktycznych (np. komputera, dyktafonu).

8. Przygotowanie i adaptacja materiałów, pomocy dydaktycznych powinna być wg określonych zasad.
9. Główne zasady przygotowania i adaptacja materiałów, pomocy dydaktycznych (Stosowanie prostych krojów czcionki, bez ozdobników tzw. szeryfów np. Arial czy Verdana; Używanie czcionki o wielkości 16 – 18 punktów; Stosowanie odstępów między wierszami o podwójnej wielkości; Tworzenie większych marginesów wewnętrznych, osoba czytająca przy pomocy urządzeń powiększających może mieć trudności w ich odczytaniu w miejscu łączenia się kartek; Tekst powinien być na jednolitym, kontrastowym tle. Szczegółowe wskazania i ich przykłady w: Kończyk. D.(2008). Zasady adaptacji materiałów dydaktycznych do potrzeb osób słabowidzących. Warszawa, UW. (https://www.wup.pl/power/?wpfb_dl=961).
10. Pamiętaj. Nie obniżamy wymagań tylko w razie potrzeby zmieniamy formę zaliczenia z pisemnej na ustną. Dostosowujemy również materiały graficzne do możliwości osób z niepełnosprawnością wzroku.

Inne wskazówki

Wskazania do adaptacji otoczenia dla osób z niepełnosprawnością wzroku

1. Unikanie szklanych ścian i drzwi
2. Drzwi powinny kontrastować z tłem (można oznaczyć tylko framugi). Napisy kontrastujące z powierzchnią drzwi w zwykłym druku powinny znajdować się na wysokości oczu tj. 1,40 – 1,70 m. Zalecane jest by numery były wypukłe
3. Oznaczenia i napisy w brajlu powinny znajdować się na wysokości około 1,40m i ważne jest by były umieszczane w sposób konsekwentny, np. zawsze nad klamką lub obok drzwi od strony klamki
4. Stopnie schodów powinny być wykonane z materiałów antypoślizgowych. 0,50 m przed pierwszym stopniem w górę i 0,50 przed pierwszym stopniem w dół na całej szerokości schodów powinno być zainstalowane oznakowanie dotykowe – pas ostrzegawczy o minimalnej szerokości 0,50 m
5. Krawędzie pierwszego i ostatniego stopnia należy oznakować pasem kontrastowym (najlepiej koloru żółtego) o szerokości 8 – 10 cm
6. Poręcze powinny być w kolorze kontrastującym z tłem ścian. • Wszystkie powierzchnie szlaków komunikacyjnych powinny być antypoślizgowe

7. Na ścianie na całej długości korytarza można umieścić listwę w kolorze kontrastowym do koloru ściany, tak aby jej górna krawędź znajdowała się na wysokości 1,00 – 1,10 m; listwa będzie wyznaczała szlak komunikacyjny
8. W pomieszczeniach powinna być możliwość regulacji natężenia światła / żaluzje, wyłączniki termostorowe, możliwość doświetlenia punkowego – lampki

Rekomendujemy: Uzgodnić zapisy. Zachęcamy, aby dowiedzieć się więcej o specyfice funkcjonowania osób z niepełnosprawnością wzroku oraz możliwości udzielania im wsparcia.

Broszura o osobach niewidomych

https://pzn.org.pl/wp-content/uploads/2020/03/ulotka_niewidomi-awers.pdf

https://pzn.org.pl/wp-content/uploads/2020/03/ulotka_niewidomi-rewers.pdf

Filmiki obrazujące funkcjonowanie osób niewidomych i słabowidzących

<https://pzn.org.pl/multimedia/> -

szczególnie polecane filmy:

- Jak widać, kiedy niewiele widać
- N jak niewidomy, czyli jak pomóc osobie z dysfunkcją wzroku
- Rehabilitacja osób słabowidzących , cz. 2 , usprawnianie widzenia pomoce optyczne.
- Zauważyć słabowidzących

Nowe technologie dla osób z niesprawnością wzroku

<https://www.work4life.org/nowe-technologie-dla-osob-niewidomych-i-slabowidzacych/>

Jak osoby niewidome korzystają z Internetu

<https://www.youtube.com/watch?v=A3OpEwRvROY>

Aplikacja pomagająca w poruszaniu się – BlindWiki

<https://www.youtube.com/watch?v=WFYv5Lnekw>

Projektowanie i adaptacja przestrzeni

<https://pzn.org.pl/wp-content/uploads/2020/03/Projektowanie-i-adaptacja-przestrzeni-dopotrzeb-os%C3%B3b-niewidomych-i-s%C5%82abowidz%C4%85cych-pe%C5%82na-wersja.pdf>

Student z niepełnosprawnością ruchową

Wprowadzenie

Niepełnosprawność ruchowa może dotyczyć całego ciała lub poszczególnych jego części (rąk, nóg, kręgosłupa). Może mieć charakter czasowy lub trwały. Według Światowej Organizacji Zdrowia uszkodzenia ruchowe można podzielić na trzy grupy:

1. Uszkodzenia i braki w anatomicznej strukturze ruchu.

Osoby z uszkodzeniem anatomicznej budowy narządu ruchu mają uszkodzenia kości i mięśni kończyn, które spowodowane są urazami lub amputacjami. Uszkodzenia te mogą mieć różny zakres i dotyczyć jednej kończyny, dwóch, trzech, a nawet czterech kończyn

2. Zaburzenia czynności motorycznych.

Osoby z zaburzeniami motorycznymi są to te osoby, które są dotknięte niepełnosprawnością wywołaną różnymi schorzeniami neurologicznymi, takimi jak udar mózgu, zator czy dziecięce porażenie mózgowe. Zaburzenia czynności motorycznych mogą obejmować porażenie, czyli całkowite zniesienie czynności ruchowych (paraliż, bezwład) lub niedowład, czyli częściowe zniesienie czynności ruchowych, obniżenie sprawności i poprawności wykonywania ruchów, osłabienie ich siły, spowolnienie ruchów. Dysfunkcje narządu ruchu bardzo często są spowodowane uszkodzeniami rdzenia kręgowego.

3. Deformacje narządów ruchu.

Deformacja narządu ruchu wywołana jest przez nieprawidłowości lub uszkodzenia anatomicznej budowy narządów ruchu lub poszczególnych elementów. Powodują je najczęściej wady wrodzone lub schorzenia kości i mięśni. Przyjmują one różne postacie, takie jak brak niektórych elementów narządu ruchu, dodatkowy element narządu ruchu, nieprawidłowe ich ukształtowanie, deformacje w postaci zeszywnienia stawów, kręgosłupa, zaniki mięśni.

Skutki niepełnosprawności ruchu występują w różnym nasileniu i zakresie. Na przykład porażenie mózgowe może utrudniać chodzenie, funkcje ramion, a także koordynację. Może również prowadzić do mimowolnych ruchów, znacznego napięcia mięśniowego oraz uszkodzenia mowy.

W procesie studiowania największą trudności osobom z niepełnosprawnością ruchową sprawiać może:

- Przemieszczanie się w budynku uczelni niedostosowanym architektonicznie.

- Konieczność szybkiego przemieszczania się między salami/budynkami uczelni na poszczególne zajęcia;
- Ból na skutek zbyt długiego przebywania w jednej pozycji podczas wielogodzinnych zajęć.
- Wykonywanie czynności manualnych, wymagających precyzji

Czasami trudnościami w poruszaniu się towarzyszą również problemy w innych obszarach, np. trudności w mówieniu, problemy z pamięcią, przetwarzaniem informacji, dolegliwości bólowe czy trudności w percepcji

Wskazówki dla osób prowadzących zajęcia dydaktyczne

Ze względu na zróżnicowane potrzeby wskazane jest indywidualne podejście do każdej osoby z niepełnosprawnością ruchu. Przede wszystkim należy zapytać, czy student wymaga pomocy, by zaoferowana pomoc była zarazem dyskretna i skuteczna.

Pamiętaj!

1. Przed studentami z niepełnosprawnością ruchową należy stawiać takie same wymagania merytoryczne jak przed innymi studentami.
2. Rozmawiając z osobą z niepełnosprawnością ruchową unikaj podchodzenia do studenta / studentki na wózku od tyłu.
3. Nie traktuj wózkowiczów jak sprzętu lub mebla - np. przestawiając wózek. Nie naruszaj strefy prywatności studenta / studentki, pochylając się nad wózkiem czy opierając się o niego.
4. Dla komfortowego kontaktu wzrokowego spróbuj ustawić się na tym samym poziomie co rozmówca. Jeśli obecny jest osobisty asystent, kieruj całą komunikacją do osoby z niepełnosprawnością, a nie za pośrednictwem osoby trzeciej.
5. Zanim zaczną się zajęcia upewnij się czy sale i inne pomieszczenia służące dydaktyce (czytelnia, biblioteka i sale komputerowe) są dostępne dla wózków i mają odpowiednie siedzenia. Poza tym osoby układające semestralny plan zajęć powinny być dokładnie zorientowane do której grupy wpisany jest student z niepełnosprawnością ruchową i maksymalnie ograniczać konieczność przemieszczania się między salami i piętrami, szczególnie w budynkach

6. Sylabusy oraz informacje o wymaganej literaturze należy podawać z wyprzedzeniem, ponieważ dla osób z niepełnosprawnością ruchową dotarcie do niej może być czasochłonne, wymagać pomocy i precyzyjnej organizacji czasu.
7. Zadbaj, by student z niepełnosprawnością ruchową mógł wybrać na sali miejsce najbardziej dla niego dogodne. Wybór miejsca jest bardzo ważny dla percepcji materiałów graficznych, prezentacji multimedialnych. Jest to szczególnie ważne dla osób ze sprzężoną niepełnosprawnością.
8. Poinformuj również studentów z niepełnosprawnością ruchową o możliwości konsultacji on-line oraz podaj godziny dyżurów.
9. Forma kolokwium, egzaminów dostosuj do indywidualnych potrzeb wynikających z niepełnosprawności. Na przykład: w czasie egzaminu pisemnego dla osób, które mają trudności w szybkim pisaniu zapewnij więcej czasu, lub staraj się umożliwić napisanie egzaminu przy pomocy komputera, w tym ew. ze specjalnym dostosowaniem.
10. Osoby z niepełnosprawnością ruchową mogą korzystać z technologii pomocniczych.

Przykłady tych zastosowań są na stronach:

<https://www.work4life.org/nowe-technologie-a-wsparcie-osob-z-niepelnosprawnoscia-ruchowa/>

http://henrykl.home.amu.edu.pl/FIRR/Stanowisko_komputerowe.pdf

Zachęcamy, aby dowiedzieć się więcej o specyfice funkcjonowania osób z niepełnosprawnością ruchową

Przydatne linki:

<https://www.integralia.pl/porada-kandydat/przedmioty-i-aplikacje-dla-niepelnosprawnych/>

<https://www.youtube.com/watch?v=8JAPYNCg4PU>

Student z zaburzeniami ze spektrum autyzmu (ASD)

Wprowadzenie

Autyzm nie jest chorobą!!! Autyzm jest zaburzeniem neurorozwojowym, które jest bardzo złożone i zróżnicowane w swojej symptomatologii oraz głębokości zaburzeń. Dlatego obecnie używa się określenia **zaburzenia ze spektrum autyzmu (ASD)**. Spektrum oznacza, że każda osoba z autyzmem jest inna i u każdej autyzm przejawia się różnym zestawem cech oraz ich nasileniem. Osoby/Studenti z ASD przejawiają problemy w sferze społecznego komunikowania się i interakcjach społecznych. Wiąże się to z nieznanymi/ograniczoną znajomością reguł i /lub nieumiejętnością ich stosowania. Osoby z ASD przejawiają trudności w nawiązywaniu kontaktów i przestrzeganiu reguł społecznych, wyrażaniu emocji oraz rozumieniu reakcji i emocji innych ludzi. Często wyrażają własne uczucia w nietypowy sposób. Charakterystyczny jest różnorodny schemat zachowań, tendencja do powtarzalnych wzorców zachowań, zainteresowań i aktywności. Osoby te często przejawiają mniejszą elastyczność, trudności w przystosowaniu się do zmian w otoczeniu i przebiegu aktywności, mają nietypowe zainteresowania i pasje. Mogą zachować się w nietypowy, powtarzalny lub rytualizowany sposób i może to dotyczyć sposobu poruszania się, chodzenia, mówienia (np. dobierania słów i formułowania zdań), sposobu wykonywania codziennych złożonych czynności itp. Charakteryzuje ich niska tolerancja na poczucie niepewności, wzmożony lęk i niepokój w sytuacjach niejasnych, niezgodnych z zasadami lub rutyną. Mogą się wówczas pojawić trudności w podporządkowaniu się, zachowania przymusowe (np. głośny śmiech, nietypowe ruchy).

Osoba/Student z ASD ze względu na odmienne funkcjonowanie układu nerwowego odbiera świat trochę inaczej niż przeciętna osoba. Może mieć mniej lub bardziej nasilone problemy z odbiorem i przetwarzaniem bodźców zmysłowych (wzrokowych, słuchowych, węchowych, dotykowych), co może wpływać znacząco na ich funkcjonowanie, zachowanie lub może rozpraszać ich uwagę. W przypadku nasilonych problemów sensorycznych związanych z nadwrażliwością lub zbyt małą wrażliwością, może im to sprawiać duży dyskomfort, a nawet ból i cierpienie. Często nadmierna ilość i natężenie bodźców, które do nich docierają powoduje, że zachowują się w specyficzny, niezrozumiały dla otoczenia sposób. W różnych sytuacjach życiowych mogą doświadczać przeciążenia sensorycznego, które może objawiać się zmęczeniem, płaczem, paniką, czasami złością. Oprócz szczególnych potrzeb

sensorycznych osoby z ASD charakteryzuje specyficzna percepcja (np. nadmierne skupianie się na szczegółach), problemy poznawcze (np. trudności w zakresie funkcji wykonawczych takich jak: planowanie, kontrola uwagi, pamięć robocza), trudności w orientacji przestrzennej, zwłaszcza w nieznanymi miejscach. Dobrze funkcjonują w przewidywalnym, kontrolowanym środowisku.

WAŻNE! Każda osoba jest indywidualnością, a wymienione powyżej cechy mogą występować w różnym natężeniu. Powyższy opis jest jedynie ogólną wskazówką do zrozumienia Osób/Studentów z ASD.

Wskazówki dla osób prowadzących zajęcia dydaktyczne

1. Studentowi z ASD stawiamy takie same wymagania jak innym studentom, udzielając racjonalnego wsparcia.
2. Każda pomoc/ wsparcie dla studenta z ASD powinna być dostosowana do jego indywidualnych potrzeb (w razie wątpliwości warto porozmawiać ze studentem w ramach konsultacji).
3. Nie wymuszaj, nie nalegaj na kontakt wzrokowy, jeżeli student ma z tym problem. Nie zniechęcaj się, gdy podczas rozmowy, nie patrzy Ci w oczy.
4. Stosuj proste, zwięzłe komunikaty. Staraj się być precyzyjny, nie używaj skomplikowanych zwrotów, metafor, związków frazeologicznych, gdyż student może je potraktować w sposób dosłowny. Trzymaj się tematu rozmowy. Unikaj dygresji, nie wprowadzaj wielu wątków do rozmowy.
5. Upewnij się, że zostałeś zrozumiany (możesz zadać pytania kontrolne do omawianych treści). Nie staraj się polegać tylko na własnym przekonaniu/ interpretacji, w razie wątpliwości dopytaj studenta, czego nie rozumie.
6. Ze względu na trudności studentów z ASD ze skupieniem i podzielnością uwagi oraz jednoczesnym odbieraniem informacji wzrokowych i słuchowych, w trakcie wykładu staraj się (w miarę możliwości) prezentować kolejne slajdy w wolniejszym tempie.
7. Podając datę kolokwium staraj się zrobić to na koniec spotkania, a nie w trakcie wykładu.
8. W komunikacji ze studentem z ASD pamiętaj o możliwości wystąpienia ewentualnych nieporozumień wynikających z trudności studenta w zakresie odczytywania komunikatów niewerbalnych (np. ton głosu czy mowa ciała), a tym

samym niemożności odczytywania intencji, samopoczucia, czy nastroju drugiego człowieka.

9. Jeżeli student z ASD tego wymaga, wydłuż czas trwania egzaminu, zaliczenia, składania prac pisemnych, dostosuj formę do jego potrzeb (zaliczenie pisemne/ustne). Bądź gotowy na alternatywne formy zaliczenia zajęć. Przygotowując test wiadomości warto uwzględnić formę graficzną (pytania i odpowiedzi testowe drukować pionowo, a nie poziomo). W razie potrzeby, warto umożliwić studentowi pisanie egzaminu na własnym komputerze.

10. Bardzo pomocne, ze względu na trudności z organizacją pracy, jest podawanie w formie pisemnej zagadnień na kolokwium lub egzamin.

11. Nie zmuszaj studenta do publicznych prezentacji przed grupą, w razie potrzeby wybierz inną formę zaliczenia.

12. W celu ułatwienia procesu przyswajania wiedzy studentowi z ASD, warto podkreślać najważniejsze informacje w naszej wypowiedzi, robić krótkie przerwy w trakcie jej trwania, przedstawić zadanie z podziałem na mniejsze etapy oraz przekazać instrukcję w formie pisemnej. Studentom z ASD trudno jest słuchać w pełnym skupieniu długiej monotonnej wypowiedzi. Pomocne może być przedstawianie materiału w różnorodny sposób: w formie prezentacji, schematów, diagramów, dodatkowych krótkich opisów.

13. Nie zaskakuj, uprzedzaj o zmianach. Szczególnie trudne dla studentów z ASD mogą być nowe sytuacje, gdy podczas zajęć zostanie zaburzony porządek, do którego student wcześniej się przyzwyczał. Wówczas student może być bardziej drażliwy, niespokojny. Objawem niepokoju i braku poczucia bezpieczeństwa mogą być tzw. manieryzmy ruchowe np. kołysanie się, machanie rękami, podskakiwanie. Staraj się nie zwracać na nie uwagi. Nie jest to przejaw agresji a sposób poradzenia sobie z trudną dla Niego sytuacją. Jeżeli jednak manieryzmy będą się nasilać, może to oznaczać, że sytuacja jest zbyt trudna dla studenta z ASD. Zaproponuj wówczas przejście do spokojniejszego miejsca. Pozwól na wyciszenie, wyrażenie emocji i zachowaj spokój w trakcie ich wyrażania.

14. Nie staraj się zmieniać nawyków studenta z ASD (np. siedzenia w konkretnym miejscu, ławce w sali). Wynikają one z potrzeby stałości, powtarzalności oraz trudności w zaakceptowaniu zmian.

15. Jeśli student z ASD w trakcie zajęć zadaje bardzo dużo pytań lub formułuje długie wypowiedzi, które mogą być uciążliwe dla pozostałych studentów, pozwól mu spokojnie, bez pospieszania wypowiedzieć się, ale jednocześnie pomóż stworzyć ramy jego wypowiedzi (np. Czy mógłbyś powiedzieć o tym w trzech zdaniach? a na pozostałe Twoje pytania odpowiem w czasie konsultacji).

16. Jeśli student z ASD zachowuje się nieadekwatnie w trakcie zajęć, porozmawiaj z Nim o tym, zapytaj co miał na myśli, jakie były jego intencje (najlepiej po zajęciach!).

17. Studenci z ASD mogą wykazywać nietypowe zainteresowania, w których są ekspertami i w związku z tym warto rozważyć (za zgodą studenta) zainicjowanie sytuacji, w której student będzie mógł podzielić się swoją wiedzą, a tym samym zbudować pozytywny wizerunek w grupie.

18. Pamiętaj o odmiennej percepcji studenta z ASD i staraj się tworzyć otoczenie przyjazne sensorycznie, bez nadmiaru bodźców. Ze względu na problemy sensoryczne czasami wskazane jest pisanie kolokwium, egzaminu w osobnej sali (w przypadku prośby studenta). Jeśli w trakcie zajęć otwarte są okna, pozwól studentowi nosić zatyczki do uszu (jeśli są mu potrzebne).

19. Okaż zrozumienie i nie krytykuj ! Wiele z tych osób jest bardzo samokrytyczna i nadwrażliwa na krytykę innych.

20. Bądź przyjazny i cierpliwy!

Na zakończenie

Traktujmy studenta z ASD w perspektywie **neuroróżnorodności**, która zakłada myślenie nie w kategoriach dysfunkcji neurologicznych, ale zróżnicowania w sposobie przetwarzania informacji i w perspektywie mocnych stron z tego wynikających. Spektrum autyzmu to część ludzkiej tożsamości.

Zachęcamy, aby dowiedzieć się więcej o specyfice funkcjonowania osób z ASD!

Rekomendujemy:

Strony internetowe

<https://synapsis.org.pl>

Strona szczególnie polecana dla pracowników biblioteki:

<http://autyzm.sbp.pl/jak-przygotowac-sie-do-pierwszej-wizyty-osob-z-autyzmem-w-bibliotece-wskazowki-dla-pracownika-biblioteki/>

Filmy:

Zrozumieć czym jest autyzm – <https://www.youtube.com/watch?v=cOOk13R-r9g>

Autyzm wprowadza zmysły w błąd ZMYŚLY

<https://www.youtube.com/watch?v=AuB1lsHPAkW>

Autyzm wprowadza zmysły w błąd – ZACHOWANIA

<https://www.youtube.com/watch?v=vzr5VjpHHW4>

Autyzm wprowadza zmysły w błąd – CUBE

<https://www.youtube.com/watch?v=NdoGttacqYY>

Akademia Specjalistów <https://www.youtube.com/watch?v=IVbkH6o-PfA>

Książki:

Attwood, T. (2013). *Zespół Aspergera. Kompletny przewodnik*. Gdańsk: Wydawnictwo Harmonia.

De Clercq, H. (2007). *Autyzm od wewnątrz*. Warszawa: Wydawnictwo Fundacji Synapsis.

Grandin T. (2006). *Myślenie obrazami oraz inne relacje z życia z autyzmem*. Warszawa: Wydawnictwo Fraszka Edukacyjna we współpracy z Fundacją SYNAPSIS.

Hendrickx, S. (2018). *Kobiety i dziewczyny ze spektrum autyzmu*. Kraków: Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego.

Prizant, B. M., Fields-Meyer, T. (2017). *Niezwyčajni ludzie. Nowe spojrzenie na autyzm*. Kraków: Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego.

Silberman, S. (2017). *Neuroplemiona. Dziedzictwo autyzmu i przyszłość neuroróżnorodności*. Białystok: Wydawnictwo Vivante.

Tammet D. (2010). *Urodziłem się pewnego błękitnego dnia. Pamiętniki nadzwyczajnego umysłu z zespołem Aspergera*. Wołowiec: Wydawnictwo Czarne.

Student z zaburzeniami psychicznymi

Wprowadzenie

Zaburzenia psychiczne to zespół objawów dotyczących zachowania człowieka, nastroju, procesów poznawczych, funkcjonowania społecznego oraz objawów charakterystycznych dla konkretnej jednostki nozologicznej (np. w przypadku schizofrenii objawy psychotyczne, takie jak omamy, urojenia). Do zaburzeń psychicznych zaliczamy [zaburzenia lękowe](#), [zaburzenia obsesyjno-kompulsywne](#), [zaburzenia psychotyczne](#), [zaburzenia afektywne](#) i inne. Osoby z diagnozą zaburzeń psychicznych przejawiają trudności w obszarze myślenia, przeżywania i działania, a ich percepcja własnych doznań może być znacząco zniekształcona. Mogą przeżywać nadmierny, dezorganizujący stres, cierpieć z powodu chronicznych lęków, nie w pełni kontrolować swoje impulsy. Osoby z zaburzeniami psychicznymi zazwyczaj nie są agresywne, doświadczają licznych trudności emocjonalnych, a ich zdolność regulacji emocjonalnej bywa poważnie osłabiona. Nierzadko emocje te i uczucia są bardzo intensywne, nieuświadomione i znacząco wpływają na ich zachowanie. Zaburzenia te mogą być utrwalone, nawracające, mogą stopniowo ustępować ([remisja](#)) lub przebiegać jako pojedynczy epizod. Szereg zaburzeń psychicznych należy i można skutecznie leczyć. Leczenie jest kompleksowe i obejmuje nie tylko leczenie farmakologiczne, ale także między innymi psychoedukację na temat konkretnego zaburzenia oraz psychoterapię. Ze względu na różnorodność i specyfikę zaburzeń psychicznych Osoby/Studenti wymagają zindywidualizowanego wsparcia.

Ważne! Każda osoba z zaburzeniami psychicznymi jest indywidualnością, która ma swoją historię, a jej problemy ze zdrowiem psychicznym własną przyczynę, początek i przebieg. Warto pamiętać, że w przypadku zaburzeń psychicznych, najczęściej potrzebna jest pomoc specjalisty, ale istotne jest również wsparcie środowiska, w którym przebywa dana osoba.

Wskazówki dla osób prowadzących zajęcia dydaktyczne

1. Studentowi z zaburzeniami psychicznymi stawiamy takie same wymagania jak innym studentom, udzielając racjonalnego wsparcia.

2. Każda pomoc/ wsparcie dla studenta z zaburzeniami psychicznymi powinna być dostosowana do jego indywidualnych potrzeb (w razie wątpliwości warto porozmawiać ze studentem w ramach konsultacji).
3. Warto zasygnalizować własną gotowość do współdziałania ze studentem w celu opracowania strategii odpowiedniego wsparcia oraz skorzystać z pomocy Pełnomocnika ds. Osób z Niepełnosprawnościami.
4. Wszelkie informacje osobiste uzyskane od Studenta muszą być traktowane jako poufne i nie mogą być ujawnione innym osobom (poza wyjątkowymi sytuacjami, gdy nieujawnienie tych informacji zagrażałoby zdrowiu i bezpieczeństwu samego studenta lub innych osób (np. kiedy student zgłasza myśli samobójcze).
5. W kontakcie ze studentem staraj się stworzyć poczucie bezpieczeństwa, bądź empatyczny, słuchaj aktywnie, zapytaj co możesz zrobić, żeby pomóc, wykaż zrozumienie i zainteresowanie jego problemami i samopoczuciem.
6. Nie krytykuj, nie oceniaj, nie okazuj zniecierpliwienia, traktuj z szacunkiem, nie protekcjonalnie. Student po kryzysie jest często nadwrażliwy na reakcje otoczenia (wykładowców) i bywa bardzo samokrytyczny.
7. Nie wymuszaj, nie nalegaj na kontakt wzrokowy, jeżeli student ma z tym problem. Nie zniechęcaj się, gdy podczas rozmowy, nie patrzy Ci w oczy.
8. Stosuj proste, zwarte komunikaty. Staraj się być precyzyjny, przekazuj treści wykładu w sposób uporządkowany, unikaj dygresji. Bardzo pomocne, ze względu na trudności z organizacją pracy, jest podawanie w formie pisemnej zagadnień na kolokwium lub egzamin.
9. Ze względu na trudności studentów z zaburzeniami psychicznymi ze skupieniem i podzielnością uwagi w trakcie wykładu staraj się (w miarę możliwości) prezentować kolejne slajdy w wolniejszym tempie.
10. Nie zmuszaj studenta do publicznych prezentacji przed grupą, w razie potrzeby wybierz inną formę zaliczenia.
11. W celu ułatwienia procesu przyswajania wiedzy studentowi z zaburzeniami psychicznymi warto podkreślać najważniejsze informacje w naszej wypowiedzi, robić krótkie przerwy w trakcie jej trwania, przedstawić zadanie z podziałem na mniejsze etapy oraz przekazać instrukcję w formie pisemnej. Studentom z zaburzeniami psychicznymi trudno jest słuchać w pełnym skupieniu długiej monotonnej wypowiedzi.

Pomocne może być przedstawianie materiału w różnorodny sposób: w formie prezentacji, schematów, diagramów, dodatkowych krótkich opisów.

12. Trudności związane z przeciążeniem sensorycznym (nadmiarem bodźców w otoczeniu) podczas długiego wykładu mogą być dużym obciążeniem psychicznym dla studenta po kryzysie i wymagać stosowania krótkich przerw.
13. Dawaj czas na odpowiedź i bądź cierpliwy, gdy student nie odpowiada natychmiast na zadawane pytania. Powolne myślenie i zwolniona mowa studenta po kryzysie mogą być spowodowane zażywaniem leków. W związku z tym, niekorzystną formą egzaminu jest dyktowanie pytań na bieżąco, z krótkim czasem na odpowiedź.
14. Nie nalegaj na aktywność studenta w trakcie zajęć i nie bierz jej pod uwagę w ocenie z zajęć. Student z kryzysem psychicznym może mieć problem z zadawaniem pytań wykładowcy na forum grupy. Warto dać możliwość zadawania pytań po zakończeniu zajęć (np. w ramach konsultacji).
15. Jeśli student tego wymaga, wydłuż czas trwania egzaminu, zaliczenia, dostosuj formę do potrzeb studenta (np. zaliczenie pisemne/ustne).

Zachęcamy, aby dowiedzieć się więcej o specyfice funkcjonowania osób z zaburzeniami psychicznymi!

Polecane:

Strony internetowe: <https://www.mp.pl/pacjent/psychiatria/choroby/78549,schizofrenia>
<https://www.mp.pl/pacjent/psychiatria/choroby/69890,choroba-afektywna-dwubiegunowa>
http://wspieramypokryzysie.pl/wp-content/uploads/2019/05/Poradnik_Informator_Pomost.pdf
www.czasnaporozumienie.pl

Filmy:

<https://youtu.be/hgABmMbFPn8>
<https://youtu.be/mXnTKyEc9Eg>

Książki:

Habrat- Pragłowska, E., Koszewska, I. (2011). *O depresji, o manii, o nawracających zaburzeniach nastroju*. Warszawa: PZWL.

Hintze, B. (2010). *Choroba jak inne – o Osobach i do Osób chorujących na schizofrenię*. Warszawa: Instytut Psychiatrii i Neurologii.

Koszewska, I. (2020). *O depresji dziś*. Warszawa: PZWL.

Mueser, K. T., Gingerich, S. (2008). *Życie ze schizofrenią. Poradnik dla rodzin*. Poznań: Dom Wydawniczy REBIS.

Student ze specyficznymi trudnościami w uczeniu się

Wprowadzenie

Student ze specyficznymi trudnościami w uczeniu się w obliczu polskiego prawa nie zalicza się do grupy osób z niepełnosprawnościami, jednakże Student ten z racji swojego zaburzenia wymaga wsparcia i pomocy, różnego rodzaju dostosowań, by jakość jego studiowania była satysfakcjonująca.

Trudności osób ze specyficznymi trudnościami w uczeniu się nie mijają wraz z opuszczeniem przez ucznia murów szkoły podstawowej, specyficzne trudności w uczeniu się - to problem całego życia. Badania^[1] wykazują, że dorosłe osoby nadal wykazują liczne trudności w zakresie czytania (m.in. niższe tempo), pisania (wolniejsze tempo, błędy), czy przetwarzania fonologicznego ujawniające się m.in. w wolniejszym tempie nazywania, mniejszej pojemności pamięci.

Wśród studentów jest coraz większa liczba studentów ze specyficznymi trudnościami w uczeniu się. Dla polepszenia ich funkcjonowania na Uczelni istotne jest odpowiednie wsparcie. Studenci ze specyficznymi trudnościami w uczeniu się mogą różnić się w zakresie potrzeb, dlatego ważne jest indywidualne podejście. Student ze specyficznymi trudnościami w uczeniu się może natrafić na problemy zarówno podczas uczestniczenia w wykładach/ćwiczenia/warsztatach, podczas przygotowania się do zajęć, jak również podczas pisania zaliczeń/egzaminów.

Wskazówki dla osób prowadzących zajęcia dydaktyczne:

1. Studentowi ze specyficznymi trudnościami w uczeniu się stawiamy takie same wymagania jak innym Studentom, udzielając racjonalnego wsparcia.
2. Każda pomoc/ wsparcie dla Studenta ze specyficznymi trudnościami w uczeniu się powinna być dostosowana do jego indywidualnych potrzeb (w razie wątpliwości warto porozmawiać ze studentem w ramach konsultacji).
3. Pracując ze studentem ze specyficznymi trudnościami w uczeniu się warto rozważyć możliwość przekazania studentowi wcześniej prezentacji, gdyż to ułatwi mu śledzenie prezentacji, jak również umożliwi dopisywanie we właściwym miejscu wyjaśnień do poszczególnych punktów analizowanego materiału zawartego na slajdach. W efekcie stwarza to szanse na posiadanie przez studenta ze specyficznymi trudnościami w uczeniu się bardziej kompletnych notatek.

4. By ułatwić Studentowi ze specyficznymi trudnościami w uczeniu się korzystanie z prezentacji, należy dostosować rodzaj i rozmiar czcionki – między innymi zalecana jest czcionka bezszeryfowa (szerzej: Patrz rozdział: *Dostępne materiały – podstawowe zasady przygotowywania dostępnych materiałów cyfrowych*).
5. Z uwagi na często wolniejsze tempo czytania przez Studentów ze specyficznymi trudnościami warto na pierwszych zajęciach przypisać poszczególne pozycje bibliograficzne do konkretnych zagadnień/ numerów zajęć. Wydłużony czas na przeczytanie zalecanej lektury, to większa szansa na solidne przygotowanie się Studenta.
6. Zaleca się umożliwienie Studentowi ze specyficznymi trudnościami w uczeniu się podejście do zaliczeń i egzaminów w innej formie, tj.
 - zmian formy pisemnej na ustną lub
 - zmiana formy ustnej na pisemną. Ponadto:
 - W uzasadnionych sytuacjach wydłużenie czasu trwania kolokwium/egzaminu.
7. Aby lepiej poznać problemy dorosłych osób z dysleksją zapraszamy do uczestnictwa w spotkaniach Koła Terapii Pedagogicznej w APS (link do zespołu poniżej).

Zalecana literatura

Wejner-Jaworska, T. (2019). *Dysleksja z perspektywy dorosłości*. Warszawa: Wydawnictwo DIFIN.

Łockiewicz, M., Bogdanowicz K.M. (2013). *Dysleksja u osób dorosłych*. Kraków: Wydawnictwo: Oficyna Wydawnicza „Impuls”.

Przydatne linki:

<https://bon.uw.edu.pl/sytuacja-studentow-z-dysleksja-i-mozliwosci-jej-zmiany/>

Koło Terapii Pedagogicznej (link):

<https://teams.microsoft.com/l/team/19%3a86db48a75c874946b7d5fad8e4d738c0%40thread.tacv2/conversations?groupId=275d37d6-e73a-46c8-a3af-ece5a5fc9a53&tenantId=aee18df6-9fc6-4188-b9f4-b3f12e451c86>

Akademia Pedagogiki Specjalnej im. Marii Grzegorzewskiej w Warszawie jest uczelnią, której misja w szczególności polega na przełamywaniu barier utrudniających funkcjonowanie osobom ze szczególnymi potrzebami, w tym osobom z niepełnosprawnościami. Zgodnie z przyjętym ustawodawstwem krajowym, barierami są przeszkody lub ograniczenia architektoniczne, cyfrowe lub informacyjno-komunikacyjne, które uniemożliwiają lub utrudniają osobom ze szczególnymi potrzebami udział w różnych sferach życia na zasadzie równości z innymi osobami¹.

Wewnętrzne prawodawstwo Akademii wychodzi naprzeciw międzynarodowym i krajowym tendencjom w zakresie wzmocnienia ochrony osób ze szczególnymi potrzebami, w tym osób z niepełnosprawnościami. W szczególności zasady funkcjonowania APS uwzględniają przepisy następujących aktów normatywnych:

- Ustawa z dnia 20 lipca 2018 r. Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce (Dz. U. z 2021, poz. 478);
- Ustawa z dnia 19 lipca 2019 r. o zapewnianiu dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami, (Dz. U. z 2020, poz. 1062);
- Ustawa z dnia 4 kwietnia 2019 r. o dostępności cyfrowej stron internetowych i aplikacji mobilnych podmiotów publicznych (Dz. U. z 2019 r., poz. 848);
- Konwencja o prawach osób niepełnosprawnych, sporządzona w Nowym Jorku dnia 13 grudnia 2006 r. (Dz. U. z 2012 r. poz. 1169 oraz z 2018 r. poz. 1217).

Wskazane wyżej regulacje przewidują objęcie pomocą szerokiego kręgu osób ze szczególnymi potrzebami. Taką osobą jest osoba, która ze względu na swoje cechy zewnętrzne lub wewnętrzne, albo ze względu na okoliczności, w których się znajduje, musi podjąć dodatkowe działania lub zastosować dodatkowe środki w celu przewyciężenia bariery, aby uczestniczyć w różnych sferach życia na zasadzie równości z innymi osobami². Przepisy powszechnie obowiązującego prawa nakładają na polskie podmioty publiczne szereg obowiązków związanych z zapewnieniem dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami, wprowadzając m.in. kategorię „racjonalnego usprawnienia”, które oznacza konieczne i odpowiednie zmiany i dostosowania, nie nakładające nieproporcjonalnego lub nadmiernego obciążenia, jeśli jest to potrzebne w konkretnym przypadku, w celu zapewnienia osobom niepełnosprawnym możliwości korzystania z wszelkich praw człowieka i podstawowych wolności oraz ich wykonywania na zasadzie równości z innymi osobami a także kategorię uniwersalnego projektowania, rozumianą jako projektowanie produktów, środowiska, programów i usług w taki sposób, by były użyteczne dla wszystkich, w możliwie największym stopniu, bez potrzeby adaptacji lub

¹ Ustawa z dnia 19 lipca 2019 r. o zapewnianiu dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami, Dz. U. z 2020, poz. 1062.

² Tamże.

specjalistycznego projektowania. Tego rodzaju uniwersalne projektowanie nie wyklucza pomocy technicznych dla szczególnych grup osób niepełnosprawnych, jeżeli jest to potrzebne³.

W ślad za wskazanymi wyżej wymogami wewnętrzne regulacje APS wprowadzają bardzo szeroką kategorię osób ze szczególnymi potrzebami jak również szerokie spektrum możliwości działania w celu zapewnienia im dostępności kształcenia we wszystkich formach oferowanych przez Akademię. Na potrzeby wewnętrznych aktów normatywnych Akademii została przyjęta szeroka definicja osoby ze szczególnymi potrzebami, z której wprost wynika, że obejmuje ona również osoby z niepełnosprawnością. Za osobę ze szczególnymi potrzebami uważa się zatem osobę, która ze względu na swoje cechy zewnętrzne lub wewnętrzne, albo ze względu na okoliczności, w których się znajduje, musi podjąć dodatkowe działania lub zastosować dodatkowe środki w celu przezwyciężenia bariery, aby uczestniczyć w różnych sferach życia na zasadzie równości z innymi osobami, oraz osobę z niepełnosprawnością w tym osobę niepełnosprawna w rozumieniu ustawy z dnia 20 lipca 2018 Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce (Dz. U. z 2021 r., poz. 478 ze zm.) , a także ustawy z dnia 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych (Dz. U. z 2021, poz. 573 ze zm.)⁴.

Niezależnie od powyższego przepisy Akademii, w celu zapewnienia maksymalnej ochrony osób z niepełnosprawnością, wprost odnoszą się do studentów, doktorantów i słuchaczy z niepełnosprawnościami, podkreślając, że należy przez to rozumieć osobę o statusie studenta/doktoranta/słuchacza APS, posiadającego aktualne orzeczenie o stopniu niepełnosprawności lub dokument równoważny zgodnie z obowiązującymi przepisami⁵.

Statut Akademii wyraźnie akcentuje misję uczelni, polegającą na zapewnianiu warunków dostępności dla osób ze szczególnymi potrzebami, w tym osób z niepełnosprawnościami, które polega w szczególności na likwidacji barier, rozumianych jako przeszkody lub ograniczenia architektoniczne, cyfrowe lub informacyjno-komunikacyjne, które uniemożliwiają lub utrudniają osobom ze szczególnymi potrzebami udział w różnych sferach życia Akademii na zasadzie równości z innymi osobami. Wyraźnie podkreśla, że Akademia otacza szczególną troską i wsparciem osoby ze szczególnymi potrzebami, w tym osoby z niepełnosprawnościami zapewniając im dogodne warunki

³ Konwencja o prawach osób niepełnosprawnych, sporządzona w Nowym Jorku dnia 13 grudnia 2006 r. (Dz. U. z 2012 r. poz. 1169 oraz z 2018 r. poz. 1217).

⁴ Tak m.in.: Regulamin stwarzania studentom z niepełnosprawnościami lub ze szczególnymi potrzebami warunków do pełnego udziału w procesie kształcenia i w badaniach naukowych, stanowiący załącznik do zarządzenia Rektora APS nr/2022 z dnia2022 r.;

⁵ Tak m.in. Regulamin stwarzania studentom z niepełnosprawnościami lub ze szczególnymi potrzebami warunków do pełnego udziału w procesie kształcenia i w badaniach naukowych, stanowiący załącznik do zarządzenia Rektora APS nr/2022 z dnia2022 r.; Regulamin wsparcia studentów przez asystentów naukowo-metodycznych stanowiący załącznik do zarządzenia Rektora APS nr/2022 z dnia2022 r.

pełnego udziału w życiu wspólnoty Uczelni poprzez dostosowanie procesów rekrutacji, kształcenia, prowadzenia działalności naukowej i artystycznej oraz zatrudnienia do psychofizycznych potrzeb tych osób⁶.

Przepisy APS przyznają szereg uprawnień w procesie kształcenia, przysługujących osobom ze szczególnymi potrzebami. W uzasadnionych przypadkach student, doktorant lub słuchacz może ubiegać się o wsparcie Akademii w procesie kształcenia.

W proces udzielania wsparcia członkom społeczności akademickiej ze szczególnymi potrzebami, w tym osobom z niepełnosprawnością, zaangażowane są w szczególności takie podmioty Akademii jak:

- Pełnomocnik Rektora ds. Osób z Niepełnosprawnościami;
- Nauczyciele akademicki;
- Asystenci naukowo-metodyczni, asystenci oraz tłumacze języka migowego.

Student, doktorant lub słuchacz ubiegający się o wsparcie Akademii w procesie kształcenia zobowiązany jest do złożenia kwestionariusza rejestracyjnego wraz z aktualną dokumentacją potwierdzającą stan zdrowia Pełnomocnikowi Rektora ds. Osób z Niepełnosprawnościami, który na podstawie posiadanych dokumentów oraz rozmowy ze studentem, doktorantem lub słuchaczem określa jego indywidualne potrzeby i wskazuje możliwe do wykorzystania formy pomocy. Udzielenie wsparcia Akademii w procesie kształcenia dokonywane jest na podstawie pisemnego wniosku złożonego do Dyrektora studiów za pośrednictwem Pełnomocnika ds. Osób z Niepełnosprawnością, który opiniując wniosek, proponuje określone formy pomocy i okres ich stosowania. Jednakże, **w celu maksymalnego uproszczenia procedury, będącego likwidacją barier a zatem ułatwienia funkcjonowania osobom ze szczególnymi potrzebami, przyjęto, że powyższy wniosek może być przedłożony nauczycielowi akademickiemu, który przekazuje go niezwłocznie Pełnomocnikowi ds. Osób z Niepełnosprawnością⁷.**

Pełnomocnik Rektora ds. Osób z Niepełnosprawnością ma zatem w szczególności:

-
- przyjmować wnioski członków społeczności akademickiej o udzielenie pomocy, w szczególności dla osób z niepełnosprawnością;
- opiniować wnioski członków społeczności akademickiej o udzielenie wszelkiego rodzaju form pomocy;

⁶ Statut APS, stanowiący załącznik do uchwały Senatu APS nr .../2022 z dnia2022.

⁷ Tamże.

- proponować dostosowane do przypadku określone formy pomocy oraz okres ich stosowania;
- stanowić wewnętrzny organ Akademii koordynujący udzielanie pomocy osobom ze szczególnymi potrzebami, w tym osobom z niepełnosprawnościami – stanowić pośrednią instancję pomiędzy studentami, doktorantami, słuchaczami, nauczycielami akademickimi oraz władzami uczelni w zakresie udzielania pomocy⁸.

Rolą nauczycieli akademickich jest z kolei:

- bezpośrednio stosowanie określonych form pomocy osobom ze szczególnymi potrzebami, takich jak m.in. przekazywanie w formie pisemnej lub elektronicznej materiałów dydaktycznych;
- wydłużanie czasu trwania zaliczenia/egzaminu – na zasadach określonych indywidualnie względem osoby, której dotyczy pomoc;
- przekazywanie na ręce Pełnomocnika Rektora ds. Osób z Niepełnosprawnością wniosków studentów, doktorantów i słuchaczy o udzielenie pomocy⁹.

Asystenci osób ze szczególnymi potrzebami w Akademii powinni natomiast:

- wspierać studentów, doktorantów lub słuchaczy ze szczególnymi potrzebami, w tym z niepełnosprawnością w przewyciężeniu trudności na drodze realizacji ogółu wymagań wynikających z programu studiów, w szczególności w formie konsultacji dla studentów, doktorantów, słuchaczy a także pracowników APS (asystent naukowo-metodyczny)¹⁰;
- udzielać pomocy w poruszaniu się po obiektach APS, pomocy w dojazdach na APS (z domu do APS i z APS do domu) środkami komunikacji miejskiej, zapewniać wsparcie komunikacyjno – informacyjne (asystent osób z niepełnosprawnością)¹¹.

Podkreślić należy, że Akademia Pedagogiki Specjalnej im. Marii Grzegorzewskiej w Warszawie wspiera członków swojej społeczności akademickiej, stanowiących osoby ze szczególnymi potrzebami, w tym osoby z niepełnosprawnością na każdym etapie ich obecności w życiu uczelni. Wsparcie ma miejsce już na etapie rekrutacji¹² oraz na etapie korzystania z wszelkich form kształcenia w Akademii –

⁸ Tamże.

⁹ Tamże.

¹⁰ Regulamin wsparcia studentów przez asystentów naukowo-metodycznych, stanowiący załącznik do zarządzenia Rektora APS nr .../2022 z dnia2022 r.

¹¹ Regulamin wspierania studentów z niepełnosprawnością przez asystentów, stanowiący załącznik do zarządzenia Rektora APS nr .../2022 z dnia2022 r.

¹² Uchwała nr 156/2021 Senatu Akademii Pedagogiki Specjalnej im. Marii Grzegorzewskiej z dnia 28 kwietnia 2021 r. w sprawie warunków, trybu oraz terminów rozpoczęcia i zakończenia rekrutacji na studia w Akademii Pedagogiki Specjalnej im. Marii Grzegorzewskiej na rok akademicki 2022/2023.

studiów licencjackich, magisterskich¹³, doktoranckich¹⁴, Szkoły Doktorskiej¹⁵ czy studiów podyplomowych¹⁶.

¹³ Regulamin studiów w Akademii Pedagogiki Specjalnej im. Marii Grzegorzewskiej, Załącznik nr 1 do Uchwały nr 154/2021 Senatu Akademii Pedagogiki Specjalnej im. Marii Grzegorzewskiej z dnia 28 kwietnia 2021 r.

¹⁴ REGULAMIN STUDIÓW DOKTORANCKICH w AKADEMII PEDAGOGIKI SPECJALNEJ im. Marii Grzegorzewskiej, Załącznik nr 1 do uchwały nr .../2022 Senatu Akademii Pedagogiki Specjalnej im. Marii Grzegorzewskiej z dnia 2022 r.

¹⁵ REGULAMIN SZKOŁY DOKTORSKIEJ w AKADEMII PEDAGOGIKI SPECJALNEJ im. Marii Grzegorzewskiej Załącznik nr 1 do uchwały Senatu APS nr .../2022 z dnia 2022 r.

¹⁶ REGULAMIN STUDIÓW PODYPLOMOWYCH w Akademii Pedagogiki Specjalnej im. Marii Grzegorzewskiej, Załącznik nr 1 do Uchwały nr .../2022 Senatu Akademii Pedagogiki Specjalnej im. Marii Grzegorzewskiej z dnia 2022 r.

Podstawowe zasady dotyczące przygotowywania dostępnych materiałów cyfrowych

Wprowadzenie

W Akademii przygotowując pracowników do pracy z osobami ze wszystkimi typami niepełnosprawności nie zapominamy o tym, że zarówno studenci jak i pracownicy mogą być również osobami ze szczególnymi potrzebami. Niezależnie od ustaw z 2019 roku o zapewnieniu dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami oraz o dostępności cyfrowej stron internetowych, staramy się kształtować świadomość w zakresie potrzeb w tym zakresie. Realizujemy to poprzez serię szkoleń, materiałów i wskazówek jak tworzyć dokumenty dostępne dla wszystkich. Poniżej znajduje się seria podstawowych wskazówek jak korzystając ze standardowych programów komputerowych których używamy codziennie tworzyć dostępne dokumenty cyfrowe.

Przygotowywanie i udostępnianie materiałów cyfrowych

Podczas przygotowywania dokumentów należy tworzyć je w taki sposób by były dostępne dla wszystkich użytkowników, którzy chcą z nich skorzystać (m.in. dla osób posługujących się czytnikami ekranu). Przygotowując dokumenty cyfrowe które będą później udostępniane należy korzystać z narzędzi programów (na pasku narzędzi) które proponują gotowe rozwiązania, by Pliki PDF, Word Excel, PowerPoint i inne popularne pliki były zgodne z zasadami dostępności.

Struktura dokumentu

Wszystkie dokumenty powinny mieć odpowiednią strukturę. Treści należy rozdzielać przy pomocy nagłówków z zachowaniem odpowiedniej kolejności. (H1, H2, H3 itd.) Przeskok z H1 na H3 doprowadza do dezorientacji osoby szukającej treści. Osoba myśli, że czytnik ominął blok H2 i może jej niepotrzebnie szukać, unikajmy też wstawiania pustego nagłówka) Powiększenie czcionki i pogrubienie tekstu może wyglądać jak nagłówek, ale dla programu czytającego jest to tylko pogrubiony napis, który nie daje możliwości nawigacji po dokumencie i użytkownik nie ma możliwości przejścia bezpośrednio do materiału, który go interesuje. Dotyczy to również stosowania list czy punktów które czytnik rozpoznaje. W dokumentach większych niż 10 stron stosujemy spis treści.

Materiały powinno się przygotowywać by były przejrzyste i łatwo odczytywane. Teksty należy dzielić na paragrafy, a większy materiał na bloki. Między partiami tekstu powinno się stosować odpowiedniej wielkości przerwy, a odstępy między linijkami tekstu powinny być ustawione najlepiej na 1.5. Należy unikać wklejania zdjęć przyległe do tekstu, gdyż czytnik może mieć problem z prawidłowym przeczytaniem takiego tekstu. Lepiej zdjęcie umieścić pomiędzy blokami tekstu.

W prezentacjach powerpoint należy pamiętać dodatkowo o umieszczaniu odpowiedniej ilości treści na każdym slajdzie oraz o zachowaniu proporcji między grafikami i tekstami. Ważna jest również kolejność odczytywania umieszczonych na slajdzie informacji przez program (Narzędzia główne /rozmiar/okienko zaznaczenia)

Rodzaj czcionki i wielkość

Powinno się używać czcionek o odpowiednim rozmiarze (min 12pkt) dostosowanym do konkretnej czcionki. Czcionki wybieramy bezszeryfowe typu Arial, Tahoma, gdyż wszelkie ozdobniki w literach mogą utrudniać czytanie, lub powodować że błędnie odczytamy np. połączenie liter f i (fi) jako h lub A. Do wyróżniania ważnych materiałów nie używajmy kursywy (najwyżej krótkie informacje czy zdania). Nie używajmy do wyróżniania fragmentu tekstu tylko zmiany koloru, gdyż osoby z zaburzeniami widzenia kolorów mogą tego nie zauważyć. Taki tekst powinien być dodatkowo pogrubiony lub powiększony. Dodatkowo napis UWAGA wskaże fragment którym należy się szczególnie zainteresować. Należy unikać WIELKICH LITER dla większej ilości treści, gdyż są tak samo jak kursywa jest sporym utrudnieniem dla osób niedowidzących, osób starszych oraz dyslektyków. Używamy tabulatorów, odstępów i akapitów (unikamy odsuwania treści od siebie wielokrotnymi spacjami czy wieloma enterami (wtedy czytnik będzie czytał : puste, puste, puste, puste....) **Układ tekstu**

Teksty wyrównujemy do lewej krawędzi. Unikamy rozciągania tekstu do prawej i lewej, gdyż dla osób, które korzystają z lupy lub wielokrotnie powiększają czcionkę powstałe przerwy mogą sugerować koniec tekstu, lub podział treści na kolumny. Unikamy też umieszczania ważnych informacji w nagłówku lub stopce dokumentu, gdyż czytniki ekranu często nie odczytują tych treści.

Animacje

Unikamy stosowania animacji, przewijanych tekstów czy migoczących elementów, Nie tylko utrudniają odbiór treści, ale też mogą w skrajnych przypadkach wywoływać negatywne skutki u osób cierpiących na różne choroby np. epilepsję

Hipertącza

Wszelkie linki powinny być podkreślone i odpowiednio opisane. Unikamy linków typu: Regulamin studiów [kliknij w link](#) czy [więcej](#). Osoba posługująca się czytnikiem ekranu w celu szybkiego odnalezienia szukanej treści może wybrać sposób nawigacji po linkach, dlatego informacja typu „więcej” czy „kliknij w link” nie umożliwi dotarcie do właściwego materiału. Należy stosować opis linku wraz z formatem dokumentu i jego wielkością np. [Regulamin studiów \(PDF, 249kB\)](#)

Podkreślenia powinno się stosować tylko do zaznaczania linków gdyż może wprowadzać w błąd i osoba może szukać linku którego tam nie ma. W sytuacji odwrotnej, gdy link zostaje podkreślony dopiero po najechaniu na niego kursorem, a oznaczony jest tylko innym kolorem może powodować, że użytkownik nie rozpozna tej treści jako link, zwłaszcza gdy do przeglądania treści używa smartfona lub tabletu które działają dotykowo i nie posiadają kursora.

Kontrasty

Kontrast pomiędzy tekstem lub grafikami a tłem powinien minimalnie wynosić 4,5:1, a dla czcionek dużych może być mniejszy i wynosić 3:1. Czcionki duże to takie które mają min 18 pkt, (24 pix) lub 14pkt (19pix) i są pogrubione. Kontrast można sprawdzić Testerem kontrastu kolorów dostępnym online lub za pomocą wtyczek do programów firefox i chrome **WCAG**

Color Contrast Checker

Grafiki i zdjęcia

Umieszczając w dokumencie grafikę czy zdjęcie nie zapominajmy o dodaniu tekstu alternatywnego. Unikajmy zanikających lub półprzezroczystych napisów na zdjęciach czy grafikach.

Po wstawieniu zdjęcia lub grafiki należy je zaznaczyć i z menu Formatuj obraz wybrać Tekst alternatywny. Opis powinien zawierać 1-2 krótkie zdania odnoszące się do treści (najlepiej nie więcej niż 120-140 znaków). Jeżeli element pełni tylko rolę dekoracyjną i nie jest istotny to zaznaczamy opcję element dekoracyjny lub w starszych programach wpisujemy w oknie na tekst alternatywny „element dekoracyjny”. W materiałach HTML na stronach internetowych element taki powinien mieć pusty atrybut „alt”. To samo dotyczy umieszczanych plakatów z informacjami w formatach np. jpeg. Wszelkie treści z plakatów powinny być umieszczone w tekście poniżej lub w oddzielnym dostępnym pliku.

Tabele i wykresy

Jeżeli chcemy informacje przedstawić w tabeli korzystajmy z menu głównego do tworzenia tabel. Wstawianie ramek i krawędzi w Word czy Excel i umieszczenie w nich treści będzie tylko wizualnie wyglądało jak tabela, ale dla programu czytającego będą to tylko treści w ramkach. Właściwą nawigację dla programu czytającego zapewni dostępny na pasku narzędzi edytor tabel. Tabele powinny być symetryczne – unikajmy łączenia komórek. Przy tabelach zawierających wiele danych, które mogą zajmować wiele stron, należy powtarzać nagłówki tabeli z informacjami na każdej stronie. Jeżeli w tekście umieszczone są wykresy to tekst alternatywny powinien zawierać wyłącznie informację o tym czego dotyczy wykres, a w tekście do wykresu powinna być dołączona tabela z danymi lub opis. W wykresach słupkowych do rozróżnienia stosujemy tekstury a w wykresach liniowych znaczniki. Zastosowanie tylko różnych kolorów może powodować, że dla części osób z wadami wzroku wykres będzie nieczytelny (zwłaszcza dla osób z problemami z rozpoznawaniem barw). Wartości liczbowe umieszczamy nad słupkami, znacznikami lub poza obrysem wykresu kołowego.

Napisy/transkrypcja

Wszystkie pliki wideo powinny posiadać napisy dla osób niesłyszących, a pliki dźwiękowe transkrypcję tekstową. Jeżeli dodatkowe odgłosy znajdujące się w tle nagrań są ważnym elementem przekazu nie zapominajmy o ich umieszczeniu (skrzywienie drzwi, dźwięk klaksonu itp.) Napisy nie powinny być dodawane na stałe i powinny mieć możliwość wyłączenia, zmiany wielkości czcionki, koloru czy tła.

Deklaracja języka

Podczas przygotowywania dokumentu lub materiału na stronie internetowej należy zadeklarować odpowiedni język w którym dany tekst jest przygotowany. Dzięki temu czytnik ekranu będzie wiedział w jakim języku ma czytać dokument. Jeżeli w tekście pisanym po polsku wstawiamy fragment jakiegoś tekstu np. po angielsku, to należy dla tego fragmentu zmienić deklarację języka na język polski. (Recenzja/język)

Tytuł dokumentu

Aby dodać tytuł dokumentu należy w menu Plik /informacje odnaleźć pole do wpisania Tytułu dokumentu (nie mylić z nazwą pliku)

Sprawdzenie dostępność dokumentu

Przed zapisaniem pliku word, excel czy powerpoint w zakładce plik wybierz informacje/wyszukaj problemy/sprawdź ułatwienia dostępu. Pojawi się lista problemów które

łatwo można skorygować. Do sprawdzania plików PDF można używać darmowych programów VAVE czy PAD3

Przed zapisaniem pliku jako PDF należy kliknąć OPCJE i zaznaczyć okno: Tagi Struktury dokumentu dla ułatwień dostępu. Bez zaznaczenia tej opcji czytnik ekranu nie przeczyta dokumentu.

Przydatne linki:

[Tworzenie dostępnych materiałów cyfrowych](#)

[Monitorowanie i badania dostępności serwisu](#)

[Konsorcjum W3C – wytyczne dla dostępności WCAG \(2.1\)](#)

[Jak spełnić WCAG \(krótki przewodnik\)](#)

[Dobre praktyki w zwiększaniu dostępności do zasobów cyfrowych \(PDF, 1,87MB\)](#)

[Samouczek dla webmasterów i edytorów treści cyfrowych \(PDF, 1,0MB\)](#)

[ustawa o zapewnieniu dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami \(PDF, 462KB\)](#)

Studenci ze szczególnymi potrzebami edukacyjnymi

- o studiowaniu w APS

Student nr 1

„Sytuacje na Akademii stwarzające problemy osobom z dysleksją w pracy na zajęciach:

- Nieczytelne prezentacje: niekontrastowe kolory, dużo tekstu na jednym slajdzie.
- Brak jasno określonych warunków zaliczenia przedmiotu.

Bardzo ułatwia pracę, kiedy dostaję konkretne zagadnienia do nauki. Zazwyczaj rozszerzenie tematów jest podczas zajęć i wtedy przyswaja się wiedzę szczegółową, którą można sobie dodatkowo rozszerzyć dzięki zaproponowanej literaturze, ale często pojawiają się pojęcia „niepotrzebne”.

Zagadnienia na egzamin powinny być kwintesencją zajęć i tego co student powinien dzięki nim osiągnąć. Sprawia mi ogromną trudność uczenia się „na pamięć”, dlatego tak ważne jest sprecyzowanie celów przedmiotu i wymagań egzaminacyjnych.

- Zegar odliczający czas podczas egzaminu.

Dekoncentruje. Nie dość, że często jest mało czasu na pytanie, żeby móc go przeczytać (ok. 3 razy), to tykający zegar nie pozwala się skupić i wtedy zamiast przeczytać pytanie 3 razy to trzeba przeczytać 5, żeby dokładnie go zrozumieć.

- Zajęcia bez prezentacji i robienie własnych notatek na bazie tego co mówi prowadzący.

Oczywiście nie mam na myśli tego, aby nie robić własnych notatek, bo tak naprawdę własne notatki zdecydowanie ułatwiają uczenie. Po prostu często w takich sytuacjach potrzebuję, aby powtórzyć jakieś zagadnienie, a to na pewno dekoncentruje prowadzącego, jeśli się non stop prosi się o powtórzenie. Często wolę nie dopytywać, niż mam prosić o powtarzanie.

Co mogłoby ułatwić pracę na zajęciach:

- Otrzymywanie prezentacji przed zajęciami, aby móc zapoznać się z ich treścią wcześniej i na zajęciach dopisywać sobie notatki, zaznaczać najważniejsze informacje, lub móc własnym „wskaźnikiem” np. linijką zaznaczać tekst, żeby wiedzieć w którym miejscu jesteśmy.

- Trudne zagadnienia omawiane w sposób naukowy powinny być też przekładane na bardziej zrozumiały język. Często po jednym razie ciężko jest zrozumieć niektóre stwierdzenia.
- Kolokwium w wersji ABC, bo można kojarzyć wiele faktów. Kolokwium opisowe tylko przy jasno wyznaczonych zagadnieniach.
- Podczas edukacji zdalnej i egzaminach w formie zdalnej dyslektycy powinni dostawać trochę więcej czasu na pisanie egzaminu. **Uważam, że temat dysleksji w tym wieku jest już odsuwany na bok i nie jest uwzględniany w starszym wieku.**

WM

Student nr 2

Przygotowanie do zajęć***Co ułatwia?***

- Przygotowanie jasnej listy lektur pod każde zajęcia – w sylabusie i po każdym zajęciach na końcu prezentacji wyświetlać przypominająco, które lektury należy przeczytać na kolejne zajęcia
- Przejrzyste określenie wymagań – najlepiej na slajdzie, i umieszczenie jednolitej listy z zadaniami do wykonania
- Przypomnienie prowadzącego o zbliżającym się terminie wykonania zadania (np. po przez e-mail)
- Wybieranie w lekturach najważniejszych fragmentów wraz ze stronami i zadawanie do przeczytania tylko fragmentów, zamiast całej książki

Co utrudnia?

- Tylko słowne zapowiedzenie tego, co trzeba zrobić w domu
- Brak wyszczególnionych najważniejszych lektur w sylabusie
- Zadawanie zbyt dużej ilości lektur do przeczytania na następne zajęcia
- Chaos informacyjny – podawanie kilku zadanych prac domowych różnymi źródłami (np. część zadań na zajęciach, część na Teams, część na maila)

Zajęcia: wykłady /ćwiczenia***Co ułatwia?***

- Gdy wykładowca posiada prezentację i wyświetla ją
- Prowadzący mówi wyraźnie i głośno, melodyjnie, nie monotoniennie

- Prowadzący opowiada o praktyce nawiązując do przedstawionej teorii
- Slajdy są jednolite kolorystycznie i stylistycznie
- Ilość slajdów jest zmniejszona do minimum
- Czcionka na slajdach jest bez szeryfowa
- Na slajdach ilość słów jest jak najmniejsza – używane są słowa klucze bez zbędnych „zapychaczy”
- Gdy w prezentacji są ikony obrazujące to co jest napisane – ale jednolite kolorystycznie a najlepiej czarne, natomiast ich rozmieszczenie musi być stonowane
- Prowadzący po każdym zajęciach przesyła prezentację, lub materiały które były przedstawiane podczas zajęć
- Gdy prowadzący podczas prowadzenia zajęć podkreśla co może pojawić się na egzaminie, co jest istotne w przedstawianym materiale

Co utrudnia?

- Gdy wykładowca tylko mówi, natomiast nie pokazuje nic w praktyce i nie wyświetla prezentacji
- Gdy wykładowca mówi tylko o teorii pomijając praktykę
- Gdy głos prowadzącego jest niewyraźny, cichy lub zbyt „energiczny”
- Gdy prezentacja jest chaotyczna i bardzo pstrokata – dużo w niej kolorów jaskrawych i zdjęć
- Prezentacja jest bardzo długa i posiada bardzo dużo zbędnego tekstu
- Prowadzący nie udostępnia materiałów po zajęciach
- Na slajdzie są wykorzystane różne czcionki
- Do prezentacji dodawane są dźwięki i efekty specjalne – zbyt duża ilość animacji

Egzaminy / zaliczenia

Co ułatwia?

- Gdy jest jasno określony czas napisany np. na tablicy
- Prowadzący na 5 min przed końcem przypomina, że zostało tylko 5 min
- Osoby ze specyficznymi problemami w uczeniu się mają wydłużony czas pracy na zapoznanie się z poleceniem i zaznaczenie odpowiedniej odpowiedzi
- Prowadzący podczas egzaminu siedzi w miejscu i nie hałasuje

- Gdy pytania są jasno zbudowane – polecenia nie są skomplikowane, sprawdzają faktyczny stan wiedzy
- Gdy jest możliwość ustnego odpowiadania zamiast pisanie egzaminu
- Gdy egzamin/ zaliczenie jest rozłożone w czasie – lepiej więcej kolokwiów z mniejszej partii materiału niż jeden wielki egzamin ze wszystkiego
- Gdy na egzaminie jest użyta bez szeryfowa czcionka niezbyt mała i niezbyt duża
- Gdy egzamin ma jednolity wygląd – każde pytanie napisane taką samą czcionką
- Prowadzący przed zaliczeniem / egzaminem daje studentom wytyczne, co powinni umieć na egzamin – zagadnienia

Co utrudnia?

- Chodzenie po sali podczas egzaminu
- Gdy osoby, które skończyły pracę wcześniej wychodzą z egzaminu, tworząc niepotrzebny hałas
- Gdy studenci ze specyficznymi problemami w uczeniu się nie mają wydłużonego czasu
- Gdy pytania na egzaminie są przeczące lub specjalnie bardzo podchwytliwe (stosowanie dwóch zaprzeczeń w pytaniach)
- Gdy czcionka pytań jest kolorowa, bardzo pogrubiona, szeryfowa
- Gdy prowadzący zbyt często wspomina o czasie podczas egzaminu

Przedstawiony poradnik został przygotowany przez zespół w następującym składzie:

Dr Dorota Danielewicz

Dr Urszula Gosk- Sobańska

Mgr Wojciech Polak

Dr Grażyna Walczak

Dr Katarzyna Wereszka

Dr hab. Jan Łaszczyk – przewodniczący

W pracach systematycznie uczestniczył kierownik Projektu, mgr Mariusz Fila